

Stavovi stručnih suradnika pedagoga o online stručnom usavršavanju

Škrinjar, Tamara

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:505149>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-03**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**STAVOVI STRUČNIH SURADNIKA PEDAGOGA O ONLINE
STRUČNOM USAVRŠAVANJU**

Diplomski rad

Tamara Škrinjar

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

**STAVOVI STRUČNIH SURADNIKA PEDAGOGA O ONLINE STRUČNOM
USAVRŠAVANJU**

Diplomski rad

Tamara Škrinjar

Mentor: dr. sc. Ivan Markić, izv. prof.

Zagreb, 2023.

*„Imam mali krug velikih ljudi,
S kojima sanjam, za koje se trudim,
Uz koje znam tko sam zapravo ja.“*

Zahvaljujem svojoj obitelji, zaručniku te prijateljima na beskrajnom strpljenju, podršci i ljubavi koju su mi iskazali tijekom studija!

Zahvaljujem mentoru dr.sc. Ivanu Markiću, izv. prof. na susretljivosti i podršci tijekom pisanja diplomskog rada!

SADRŽAJ:

1. UVOD	5
2. CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE I UČENJE	6
3. TRAJNI PROFESIONALNI RAZVOJ.....	10
4. STRUČNO USAVRŠAVANJE ODGOJNO-OBRAZOVNIH DJELATNIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	11
4.1. STRUČNO USAVRŠAVANJE STRUČNIH SURADNIKA PEDAGOGA.....	13
5. OBLICI STRUČNOG USAVRŠAVANJA	16
6. ONLINE STRUČNO USAVRŠAVANJE	18
7. MOGUĆNOSTI ONLINE STRUČNOG USAVRŠAVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ....	22
7.1. AGENCIJA ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE.....	23
7.2. KOHO PEDAGOGIJA.....	25
7.3. ENNEA	27
8. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA.....	30
8.1. PREDMET I CILJ ISTRAŽIVANJA.....	31
8.2. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	32
8.3. UZORAK	32
8.4. POSTUPCI I INSTRUMENTI.....	33
8.5. NAČIN PROVOĐENJA ISTRAŽIVANJA.....	33
8.6. OBRADA PODATAKA, ANALIZA REZULTATA TE VERIFIKACIJA HIPOTEZA.....	34
8.7. RASPRAVA.....	54
9. ZAKLJUČAK	57
10. LITERATURA.....	59
11. PRILOZI.....	63
11.1. ANKETNI UPITNIK	63

Stavovi stručnih suradnika pedagoga o online stručnom usavršavanju

Sažetak

Potrebe za cjeloživotnim učenjem i obrazovanjem, kao i trajnim profesionalnim razvojem, odnosno stručnim usavršavanjem ključne su za razvoj i napredak društva. Visokokvalitetan odgoj i obrazovanje moguće je postići jedino i isključivo uz kvalitetno obrazovan radni kadar obzirom da upravo on predstavlja unutarnju snagu odgojno-obrazovnih ustanova pa se stoga poseban naglasak stavlja na stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika. Prema zakonskom okviru, svi odgojno-obrazovni djelatnici, pa tako i stručni suradnici pedagozi, dužni su se kontinuirano stručno usavršavati kroz različite oblike učenja i obrazovanja. Na taj način, oni razvijaju i usavršavaju vlastita znanja i vještine, ali i svojim učenicima usađuju svijest o važnosti cjeloživotnog učenja. Posljednja dva desetljeća učenje se sve više premješta u digitalnu, online sferu pa tako svjedočimo sve većoj digitalizaciji obrazovanja. Uslijed razvoja tehnologije i digitalizacije, stručna usavršavanja također se sve češće pojavljuju u online formi. Osobito je to bilo vidljivo tijekom globalne pandemije COVID-19, a navedena praksa zadržala se i po završetku iste. Ponuda online stručnog usavršavanja vrlo je raznolika i bogata, no to ne znači kako je nužno riječ o kvalitetnom sadržaju. Prethodno provedena istraživanja utvrdila su različite stavove stručnih suradnika pedagoga prema (online) stručnom usavršavanju te potrebu za promjenama u području organizacije, ponude i provedbe istog kako bi ono bilo kvalitetnije i uistinu doprinosilo profesionalnom razvoju pedagoga. Potaknuto navedenim spoznajama, ali i osobnim interesom te iskustvom u području online stručnog usavršavanja, nastalo je ovo istraživanje. Cilj istraživanja bio je ispitati stavove, iskustva te motivaciju stručnih suradnika pedagoga za sudjelovanje u online stručnom usavršavanju. U istraživanju je sudjelovalo 123 stručnih suradnika pedagoga iz osnovnih škola Republike Hrvatske. Uvidom u prikupljene podatke, došlo se do zaključka kako su stručni suradnici pedagozi skloni često se online stručno usavršavati, kako su intrinzično motivirani za sudjelovanje u istom, kako smatraju da je online stručno usavršavanje važan dio profesionalnog razvoja pedagoga te kako procjenjuju da ono ima više prednosti nego nedostataka.

Ključne riječi: *cjeloživotno učenje, cjeloživotno obrazovanje, online stručno usavršavanje, stručni suradnici pedagozi, digitalizacija, stavovi, motivacija, profesionalni razvoj*

Attitudes of pedagogues about online professional development programs

Abstract

The need for lifelong learning and education, as well as permanent professional development, i.e., professional training, are crucial for the development and progress of society. High-quality upbringing and education can be achieved only and exclusively with a well-educated workforce because it is precisely this that represents the internal strength of educational institutions and therefore special emphasis is placed on the professional development of educational staff. According to the legal framework, all educational workers, including pedagogues, are obliged to continuously improve their skills through various forms of learning and education. This way, they develop and improve their own knowledge and skills, but also instill in their students an awareness of the importance of lifelong learning. In the last two decades, learning has increasingly moved into the digital, online sphere, so we are witnessing the increasing digitalization of education. Due to the development of technology and digitalization, professional training is also increasingly appearing online. This was particularly evident during the global COVID-19 pandemic and the same practice continued even after it ended. The offer of online professional development is very diverse and rich, but this does not mean that it is necessarily a question of quality content. Previously conducted research determined different attitudes of pedagogues towards (online) professional development and the need for changes in the field of organization, offer and implementation of the same, for it to be of higher quality and truly contribute to the professional development of pedagogues. Motivated by this, but also by personal interest and experience in the field of online professional development, this research was created. The goal of the research was to examine the attitudes, experiences, and motivation of pedagogues for participating in online professional development programs. 123 pedagogues from elementary schools in Republic of Croatia participated in the research. By looking at the collected data, we concluded that pedagogues tend to often participate in online professional development programs, that they are intrinsically motivated to do so, that they consider online professional development programs to be an important part of the professional development of pedagogues and that they estimate that it has more advantages than disadvantages.

Key words: *lifelong learning, lifelong education, online professional development programs, pedagogues, digitalization, attitudes, motivation, professional development*

1. UVOD

Cjeloživotno obrazovanje svijetu, s naglaskom na odgojno-obrazovne djelatnike, jedna je od vodećih tema u svim zemljama diljem svijeta. Stručno usavršavanje stručnih suradnika pedagoga postaje imperativ u suvremenom dobu i uslijed brzih tehnoloških promjena, a posljednja dva desetljeća sve se više ističe važnost online oblika učenja. Važna značajka online stručnog usavršavanja jest ta da prilike za učenje posredstvom tehnologije mogu biti dostupne bilo kada i bilo gdje, no to ne znači da se nužno radi o kvalitetnom sadržaju, a postavlja se i pitanje koliko su stručni suradnici pedagozi uopće upoznati s ponudom istog. Obzirom da je ponuda (online) oblika stručnog usavršavanja velika i dostupna u nekoliko klikova, važno je ispitati upoznatost stručnih suradnika pedagoga s istom, ali i njihove mogućnosti, potrebe i interes za korištenje iste. Čest je slučaj da se stručni suradnici pedagozi ne mogu posvetiti stručnom usavršavanju uslijed brojnih poslova koje obavljaju unutar ustanove i s drugim subjektima, odnosno zbog nedostatka vremena. Također, ponekad i zbog preplavljenosti ponudom stručnog usavršavanja ne mogu procijeniti što je kvalitetan sadržaj. Ipak, stručni suradnici pedagozi moraju se kontinuirano kvalitetno stručno usavršavati kako bi bili spremni voditi mlade umove sutrašnjice na njihovom putu učenja, rasta i razvoja pa je potrebno staviti naglasak na njihovo stručno usavršavanje te profesionalni razvoj. Iz svega navedenog, ali i dvogodišnjeg osobnog iskustva u radu u području online usavršavanja odgojno-obrazovnih djelatnika, proizlazi motivacija za bavljenje ovom temom. Stoga, u ovom radu bit će prikazani rezultati istraživanja čiji cilj je bio ispitati stavove i iskustva stručnih suradnika pedagoga o online stručnom usavršavanju te ispitati njihovu spremnost i motivaciju za sudjelovanje u istom.

2. CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE I UČENJE

Koncept cjeloživotnog obrazovanja promatra obrazovanje kao proces organiziranog učenja koje započinje obaveznim školovanjem i formalnim obrazovanjem te traje cijeli život (*Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih*, 2023). Cjeloživotno učenje podrazumijeva svaku aktivnost učenja tijekom života s ciljem unaprjeđenja znanja, vještina i kompetencija u okviru osobnog, građanskog, društvenog ili profesionalnog djelovanja pojedinca (Commission od the European Communities, 2001, prema *Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih*, 2023). Jednostavnije rečeno, cjeloživotno obrazovanje je koncepcija koja na obrazovanje gleda kao cjeloživotni proces organiziranog učenja, dok je cjeloživotno učenje sveukupna aktivnost učenja tijekom života.

Kontinuitet učenja tijekom života vrlo je važan iz razloga što znanja i vještine koje steknemo u djetinjstvu ili mladenaštvu, tijekom studija ili usavršavanja, neće doživotno trajati. Aktivan nastavak učenja u zrelim godinama izuzetno je važan dio primjene cjeloživotnog učenja u praktičnom životu, no predstavlja samo dio cjeline. „*Od kolijevke pa do groba*“ izreka je kojom se može opisati bit cjeloživotnog učenja – ono se smatra neprekinutim kontinuitetom tijekom cijelog životnog vijeka osobe. Pojedinci će dosljedno i kontinuirano planirati i upuštati se u aktivnosti učenja tijekom čitavog života samo ako žele učiti, a da bi htjeli učiti, moraju i naučiti kako učiti. Ukoliko ne posjeduju vještine učenja, manja je vjerojatnost da će se posvetiti učenju i u zreloj dobi, nakon završetka formalnog, obaveznog (i akademskog) obrazovanja. Upravo iz tog razloga, važno je osigurati visoko kvalitetno osnovno obrazovanje za sve koje će omogućiti osobama razvoj pozitivnog stava prema učenju te usvajanje vještina za učenje (*Memorandum o cjeloživotnom učenju*, 2000). Ipak, valja istaknuti kako učenje kako učiti nije isključivo rezervirano samo za školu i nastavu. Djeca tu važnu vještinu upoznaju i usavršavaju kroz brojne životne situacije kroz procese informalnog učenja (Matijević, 2011).

Uz prethodno navedeno, (odrasle) osobe neće htjeti nastaviti učenje ni ako su im mogućnosti nepristupačne u smislu vremena, ritma, mjesta i sredstava. Ukoliko sadržaji učenja ne uzimaju u obzir kulturne razlike i životno iskustvo osoba te ako njihovo ranije stečeno znanje nije vidljivo priznato, one također neće biti motivirane nastaviti proces učenja i obrazovanja (*Memorandum o cjeloživotnom učenju*, 2000).

Općepoznato je i općeprihvaćeno mišljenje kako je za bilo kakav napredak društva potrebno znanje. Međutim, javljaju se brojni nesporazumi kod pokušaja definiranja tog pojma (Matijević, 2011). *Znanje, u pedagoškom i didaktičkom smislu, predstavlja rezultat spoznaje u znanosti i rezultat učenja u nastavi i izvan nastave. Znanje predstavlja značajnu dimenziju obrazovanosti pojedinca, a odnosi se na njegov kognitivni i motorički razvoj* (Matijević, 2011, 4). Suvremeno društvo, brze promjene i nove tehnologije koje nas okružuju u 21. stoljeću zahtijevaju brzu prilagodbu i konstantno usvajanje novih znanja i vještina za funkcioniranje u svakodnevnom životu te u području rada. Upravo iz tog razloga, posljednjih desetljeća govori se o pojmu „društva znanja“ koje se opisuje kao društvo koje znanje smatra temeljnim elementom za svoj razvoj i napredak. Takva društva, stoga, olakšavaju pristup obrazovanju, a samim time i znanju (Economy-Pedia.com, 2023). Ipak, autor Matijević (2011) ističe sljedeće: *Sintagma i pojam društvo znanja predstavlja jednu od omiljenih ideoloških fraza kojom se služe političari i politikanti kad nemaju boljih argumenata za nešto odbaciti ili za nešto pridobiti javnost (narod). Narodu je najlakše davati obećanja u vidu lijepih jezičnih fraza i obećanja čije je izvršenje teško kontrolirati, a takva su i obećanja o zajedničkom putu u društvo znanja ili zajedničkoj izgradnji društva znanja* (Matijević, 2011, 9). Prema Matijeviću (2011), tek je nekoliko zemalja blizu ekonomskog i socijalnog ideala koji se mogu označiti društvom znanja, a to su Finska, Koreja, Švedska, Tajvan i Norveška te grad Hong Kong (Matijević, 2011). Ipak, treba naglasiti kako je navedeno bilo aktualno prije više od jednog desetljeća te kako je danas i mnoštvo drugih zemalja na putu da postanu društva znanja.

Cilj društva znanja jest koristiti znanje na način koji omogućuje daljnji razvoj. Društva znanja vrlo su organizirana, obrazovana, predana i napredna te nastoje promovirati sve što omogućuje poboljšanje identifikacije, prijenosa i brige o znanju. Ipak, iako društva znanja imaju nebrojene prednosti, postoji i nekoliko nedostataka. Društva znanja obično su hladnija i proračunata društva u kojima je teško koordinirati istraživačke timove. Također, koliko god raznolikost ideja potiče raspravu, jednako tako potiče i socijalnu fragmentaciju. Nadalje, vrlo je teško povući granicu između znanja i neznanja, odnosno postavlja se pitanje što je znanje, a što nije znanje. Ipak, postoji jasna razlika između društva znanja i informacijskog znanja – iako znanje može biti informacija, nisu sve informacije koje se prenose znanje. Prevladavanje dezinformacija i lažnih vijesti sugerira na to da nije riječ o društvu znanja (Economy-Pedia.com, 2023).

Jedan od osnovnih preduvjeta da neko društvo postane društvo znanja svakako jest i cjeloživotno učenje. Obzirom da je cilj društva znanja koristiti znanje za daljnji razvoj, a cilj

cjeloživotnog učenja jest stjecanje i usavršavanje znanja i vještina potrebnih za sudjelovanje u društvu temeljenom na znanju, jasno je kako su ta dva pojma usko povezana.

Kako bi tranzicija prema društvu i ekonomiji utemeljenim na znanjima bila uspješna, potrebno je unaprijediti cjeloživotno učenje. Upravo iz tog razloga, zasjedanje *Europskog vijeća* u Lisabonu u ožujku 2000. godine označilo je prekretnicu za daljnje određivanje politike i djelovanja *Europske unije*. Zaključci doneseni tom prilikom potvrđuju kako je Europa neosporivo ušla u „vrijeme znanja“, zajedno sa svim posljedicama koje će to imati na sveukupni život. Obzirom na to, jasno je kako cjeloživotno učenje više ne predstavlja samo jedan vid obrazovanja, već je nužno da postane vodeće načelo u cjelokupnom kontekstu usvajanja znanja, odnosno procesa učenja i obrazovanja (*Memorandum o cjeloživotnom učenju*, 2000).

Prema *Memorandumu o cjeloživotnom učenju* (2000), sveobuhvatna i suvisla strategija cjeloživotnog učenja trebala bi:

- Jamčiti potpuni i stalan pristup učenju s ciljem stjecanja i usavršavanja vještina potrebnih za sudjelovanje u društvu temeljenom na znanju;
- Težiti porastu ulaganja u ljudske resurse s fokusom na građane;
- Razvijati učinkovite metode učenja i poučavanja te osiguravati uvjete za postizanje kontinuiteta u istom;
- Poboljšati način razumijevanja i vrednovanja procesa učenja i ishoda;
- Osiguravati pristup kvalitetnim informacijama vezanim uz stjecanje obrazovanja tijekom cijelog života;
- Osiguravati mogućnosti za cjeloživotno učenje što je moguće bliže građanima, odnosno u njihovim mjestima stanovanja i potpomognuto suvremenom informacijsko-komunikacijskom tehnologijom gdje god je moguće

(*Memorandum o cjeloživotnom učenju*, 2000).

Cjeloživotno obrazovanje svijuu, a osobito odgojno-obrazovnih djelatnika, jedna je od vodećih tema u svim zemljama diljem svijeta. Uz formalno obrazovanje i profesionalni razvoj, redovito se podrazumijeva i cjeloživotno obrazovanje s naglaskom na kontinuiranom stručnom usavršavanju i profesionalnom rastu koji potječu iz „politike cjeloživotnog učenja“. Na taj način, odgojno-obrazovni djelatnici ne utječu samo na svoje kompetencije i njihovo usavršavanje, već istovremeno učenicima usađuju potrebu za cjeloživotnim učenjem koja svakodnevno raste kao društveni imperativ (Horvat i Lapat, 2012). Suvremeno doba i ubrzane

tehnološke promjene s kojima se suočava moderno društvo razlog su zbog kojeg se javlja potreba za intelektualnim razvojem društva te razlog zbog kojeg se potiče koncept cjeloživotnog učenja i obrazovanja. *Agencija za odgoj i obrazovanje* navodi kako su spomenute promjene postale razlog kontinuiranog usavršavanja profesionalnih i stručnih kompetencija, inicijalnog obrazovanja, cjeloživotnog učenja pedagoga, ali i drugih odgojno-obrazovnih djelatnika – učitelja, nastavnika, odgojitelja (Udovičić, 2022).

Obzirom da je cjeloživotno učenje dio svakog segmenta društva, ne čudi što od početka 70-ih godina dvadesetog stoljeća, kada su počela istraživanja tog koncepta, pobuđuje interes mnogih istraživača. Na primjer, autorice Rajić i Lapat (2010) ispitale su stavove studenata *Učiteljskog fakulteta* o cjeloživotnom učenju i obrazovanju s ciljem dolaska do odgovora na pitanje što za studente predstavlja termin cjeloživotnog učenja i obrazovanja. Prema rezultatima, studenti znaju razlikovati navedene pojmove te prepoznaju važnost istih. Također, većina studenata izjasnila se kako se namjerava uključiti u neformalan oblik cjeloživotnog učenja nakon završetka studija (Jozić, 2022).

Autorica Lukenda provela je istraživanje na *Sveučilištu u Mostaru* s ciljem samovrednovanja osam ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. Uzorak navedenog istraživanja činilo je 253 studenata različitih studijskih grupa različitih smjerova, uključujući pedagogiju. Rezultati su pokazali kako studenti visoko ocjenjuju kompetencije direktno povezane s njihovim studijem, dok niže ocjenjuju one koje nisu povezane s njihovim studijem. Uz to, zanimljivo je istaknuti i kako sve studijske grupe vrlo visoko ocjenjuju upravo digitalnu kompetenciju, što je u skladu sa suvremenim dobom i razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije. Ono što u rezultatima ovog istraživanja ne ohrabruje jest činjenica da studenti vrlo malo ili nimalo poznaju koncept cjeloživotnog učenja, kao i njegove programe, modele i temeljna načela (Zovko i sur., 2016, prema Jozić, 2022).

Autorica Zovko piše o deskriptivnom istraživanju kojeg su proveli Klapan, Rafajac i Rončević u studenom 2008. godine na uzorku 83 studenta preddiplomskog studija pedagogije *Filozofskog fakulteta u Rijeci*. Cilj istraživanja bio je ispitati njihove stavove o konceptu cjeloživotnog učenja. Iako se ispitanici slažu oko velike važnosti i potrebe za cjeloživotnim učenjem, rezultati pokazuju kako oni također smatraju da u Hrvatskoj nema vremena za učenje, a više od polovice ispitanika nema određenog stava kada je u pitanju hrvatsko društvo kao „društvo koje uči“. Navedeno istraživanje zaključuje kako su ispitanici svjesni važnosti svih oblika učenja te kako većinski smatraju da bi država, regionalna ili lokalna samouprava trebala snositi troškove

kontinuiranog usavršavanja. Ovim istraživanjem utvrđeno je kako studenti visoko vrednuju cjeloživotno učenje (Zovko, 2016, prema Jozić, 2022).

3. TRAJNI PROFESIONALNI RAZVOJ

U suvremenom dobu prepunom dinamičnih promjena, jasno je kako učenje ne prestaje završetkom formalnog dijela obrazovanja, odnosno studijem, već se nastavlja trajnim profesionalnim razvojem. Pod pojmom trajnog profesionalnog razvoja podrazumijevaju se svi aspekti profesionalnog razvoja, odnosno formalno i neformalno učenje, stjecanje kompetencija, osposobljenost nakon završetka studija te preuzimanja uloge u praksi (Staničić i Resman, 2020, prema Udovičić, 2022).

Napredovanje odgojno-obrazovnih djelatnika (učitelja, nastavnika, odgajatelja, stručnih suradnika) usko je vezano uz stalni, odnosno trajni profesionalni razvoj koji podrazumijeva:

- *Metodičku kreativnost u poučavanju, odnosno pronalaženje postupaka za optimalno postizanje odgojno-obrazovnih ciljeva;*
- *Primjenu suvremenih oblika i metoda rada u poučavanju i korištenje suvremenih izvora znanja;*
- *Postignute rezultate u odgojnom radu i osposobljenost učenika za samostalno učenje i trajno obrazovanje;*
- *Promicanje ljudskih prava i brigu za zdrav okoliš;*
- *Suradnju s kolegama i ostalim predstavnicima društvenog okruženja, koji sudjeluju u poboljšanju kvalitete života mladih*

(Kiss, 2020, 2).

Trajni profesionalni razvoj pedagoga može se podijeliti u dvije kategorije – individualno i organizirano (grupno) osposobljavanje. Individualno se odnosi na individualno praćenje relevantne suvremene domaće i strane literature, učenje iz primjera dobre prakse i razmjenu informacija i iskustava s kolegama, dok se organizirano najčešće ostvaruje kroz seminare, projekte, konferencije, stručne skupove i edukacije koje organiziraju ustanove poput *Agencije za odgoj i obrazovanje (AZOO)*, *Ministarstva znanosti i obrazovanja (MZO)*, fakulteta, udruga i obrta za stručno usavršavanje.

Prema istraživanju koje je provela Udovičić (2022) s ciljem ispitivanja zadovoljstva pedagoga osnovnih škola trajnim profesionalnim razvojem u Republici Hrvatskoj, ispitanici tvrde kako veliku pažnju posvećuju cjeloživotnom učenju i profesionalnom razvoju te kako aktivno obraćaju pažnju na postojeće kompetencije, one koje treba poboljšati te one koje treba steći. Valja istaknuti kako su svi ispitanici trajni profesionalni razvoj opisali kao spremnost na cjeloživotno učenje, odnosno nešto što danas svaka struka i područje rada traži od zaposlenika, pa tako i stručnih suradnika pedagoga. Ispitanici su u intervjuima istaknuli kako je riječ o kontinuiranom radu na sebi i usvajanju znanja iz različitih područja bez kojih nikakav razvoj nije moguć. Isto tako, ispitanici naglašavaju kako je nužno unaprijediti kvalitetu vlastitog rada te tvrde da je, u profesionalnom radu pedagoga, profesionalni razvoj jedan od ključnih aspekata rada obzirom da pedagozi, osim rada na vlastitom profesionalnom razvoju, potiču i profesionalni razvoj drugih odgojno-obrazovnih subjekata (Udovičić, 2022).

4. STRUČNO USAVRŠAVANJE ODGOJNO-OBRAZOVNIH DJELATNIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Visokokvalitetan odgoj i obrazovanje moguće je postići jedino i isključivo uz kvalitetno obrazovan radni kadar jer upravo on predstavlja unutarnju snagu odgojno-obrazovnih ustanova. Upravo iz tog razloga, valja naglasiti važnost kvalitetnog primarnog obrazovanja, ali i kontinuiranog stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih djelatnika. Stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika odnosi se na pojedinačno i organizirano, grupno usavršavanje unutar matične znanosti u području pedagogije, didaktike, metodike, savjetodavnog rada i drugih područja relevantnih za visokokvalitetno obavljanje odgojno-obrazovne djelatnosti. Glavni cilj stručnog usavršavanja jest orijentirati pažnju odgojno-obrazovnih ustanova na neprocjenjivu važnost profesionalnog razvoja svojih djelatnika te poticati njihovo promišljanje o učinkovitim načinima njegove provedbe. Kvalitetno stručno usavršavanje odgojno-obrazovnog kadra razlikuje se od zemlje do zemlje, ali zajedničko im je da većina zemalja ima specijalizirane centre koji se bave specifično stručnim usavršavanjem. Zakoni Republike Hrvatske propisuju kako odgojno-obrazovni djelatnici imaju pravo, obvezu i odgovornost trajno se stručno usavršavati programima odobrenima od strane nadležnog Ministarstva.

Temeljni dokumenti na kojima se temelji stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika u Republici Hrvatskoj su:

- *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi;*
- *Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi;*
- *Pravilnik o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu;*
- *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja;*
- *Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje.*

(Purgar i Bek, 2014, 346).

Prema *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (2020), odgojno-obrazovni rad u osnovnoj školi obavljaju učitelji razredne i predmetne nastave, učitelji edukatori rehabilitatori te stručni suradnici (pedagog, psiholog, knjižničar, edukator rehabilitator, logoped, socijalni pedagog). Prema članku 115. navedenog zakona, *učitelji, nastavnici, stručni suradnici i ravnatelji školske ustanove imaju pravo i obvezu trajno se stručno osposobljavati i usavršavati kroz programe koje je odobrilo Ministarstvo*. Pod trajnim stručnim osposobljavanjem i usavršavanjem podrazumijevaju se pojedinačni i organizirani oblici usavršavanja u matičnoj znanosti, a organiziraju ih i provode ustanove nadležne za stručno usavršavanje, visoka učilišta te subjekti iz civilnog sektora (*Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*, 2020).

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022) u članku 29. također ističe kako su odgojitelji, stručni suradnici i ravnatelji obvezni stručno se usavršavati sukladno propisima koje donosi ministar nadležan za obrazovanje, a uslijed navedenog mogu i napredovati u struci te stjecati zvanja mentora, savjetnika i izvrsnog savjetnika (*Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju*, 2022).

Pravilnik o napredovanju učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u osnovnim i srednjim školama i učeničkim domovima (2019) ističe važnost profesionalnog razvoja kojeg definira kao *kontinuiranu aktivnost koja uključuje različite procese kao što su edukacija (online ili uživo), praksa, primanje i davanje povratnih informacija pri čemu odgojno-obrazovni radnici preuzimaju odgovornosti za vlastito učenje i cjeloživotni razvoj kompetencija*. O kontinuiranom profesionalnom razvoju nadalje ovisi mogućnost napredovanja u struci pa se tako kao kriteriji vrednovanja stručno-pedagoškog rada odgojno-obrazovnog radnika navode, između ostalog, sudjelovanje na predavanjima, radionicama, edukacijama na školskoj, županijskoj, regionalnoj, državnoj i međunarodnoj razini te vođenje ili mentoriranje istih

(Pravilnik o napredovanju učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u osnovnim i srednjim školama i učeničkim domovima, 2019).

Prema *Zakonu o Agenciji za odgoj i obrazovanje* (2020), osnivač Agencije je Republika Hrvatska, a djelatnost iste je obavljanje stručnih i savjetodavnih poslova u odgoju i obrazovanju te sudjelovanje u praćenju, unapređivanju i razvoju odgojno-obrazovnog sustava. Agencija je dužna ponuditi stručnu pomoć te davati stručne upute ustanovama, kao i provoditi stručno-pedagoški nadzor istih (*Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje*, 2020).

4.1. STRUČNO USAVRŠAVANJE STRUČNIH SURADNIKA PEDAGOGA

Stručno usavršavanje stručnih suradnika pedagoga uređeno je s nekoliko dokumenata, no kao temeljni ističe se *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (Narodne novine, 63/08 i 90/10) prema kojem stručno usavršavanje stručnih suradnika podrazumijeva *trajni stručni razvoj kroz službene i neslužbene, skupne ili pojedinačne oblike obrazovanja i stjecanja dodatnih znanja i vještina s ciljem unapređenja osobnih sposobnosti i vještina iz svoje struke i sveukupnoga odgojno-obrazovnog rada*. Člankom 18. navedenog dokumenta jasno su propisana pravila trajnog profesionalnog usavršavanja/razvoja stručnih suradnika, ravnatelja i učitelja prema kojima su oni dužni najmanje jednom u dvije godine sudjelovati na stručnom usavršavanju na državnoj razini, barem tri puta godišnje na županijskoj razini, često prisustvovati stručnim usavršavanjima unutar ustanove u kojoj su zaposleni te je poželjno i individualno, samostalno usavršavanje (*Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja*, 2008).

Kontinuirano i kvalitetno stručno usavršavanje dio je profesionalnog razvoja odgojno-obrazovnih djelatnika koje se odavno smatra vrlo važnim dijelom radnog vijeka odgojno-obrazovnih djelatnika jer pozitivno utječe na izvedbu, učinkovitost, profesionalni razvoj, identitet, osjećaj vlastite učinkovitosti i poslovno zadovoljstvo (Ní Bhroin i sur., 2020).

Kvalitetno stručno usavršavanje doprinosi razvoju kompetencija stručnjaka, statusu njihove profesije i njihovom profesionalnom razvoju. Ono doprinosi njihovom rastu i razvoju kao stručnjaka zaduženih za rad s najmlađima, što je vrlo važno obzirom da su upravo oni ti koji u pedagoškom odnosu imaju zadatak vođenja djeteta na njegovom putu (samo)obrazovanja i ostvarivanja svojih potencijala. Osim što kroz stručno usavršavanje poštuju propisanu zakonsku

regulativu svoje struke i osim što utječu na razvoj svojih kompetencija, odgojno-obrazovni djelatnici istovremeno djeci s kojom rade usađuju potrebu za cjeloživotnim učenjem koja svakodnevno raste kao društveni imperativ (Horvat i Lapat, 2012). Također, stručno usavršavanje povezano je s mogućnostima napredovanja u struci te omogućuje suradnju i razmjenu iskustava i dobrih praksi s kolegama. Stručno usavršavanje nudi mogućnost razumijevanja prakse iz pozicije znanosti te promovira jednakost i prihvaćanje različitosti (Udovičić, 2022).

Uviđajući povezanost učenja i poučavanja, stručnjaci preporučuju da stručno usavršavanje bude organizirano na način da doprinosi proširivanju stručnih kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika kako bi mogli, zauzvrat, unaprijediti učenje svojih učenika (Guskey, 2000, prema Ni Bhroin i sur., 2020).

Prema ranije spomenutom istraživanju od Udovičić (2022), stručni suradnici pedagozi smatraju kako skupna i individualna usavršavanja imaju podjednaku važnost za profesionalni razvoj, no neki su istaknuli kako ipak više vremena izdvajaju za individualna stručna usavršavanja. Također, ispitanici uviđaju prednosti kod oba načina stručnog usavršavanja. Ističu kako je kod skupnog usavršavanja moguća razmjena ideja i mišljenja s kolegama, dok je kod individualnog usavršavanja veća mogućnost aktivnog sudjelovanja. Ispitanici ovog istraživanja procijenili su kako se u prosjeku 10-20 sati mjesečno stručno usavršavaju, iako najčešće u svoje slobodno vrijeme, a ne kao dio svog radnog vremena. Zanimljivo je istaknuti i kako su ispitanici podijeljenih mišljenja oko zadovoljstva načinom, učestalošću te sadržajima skupnog stručnog usavršavanja. Neki su zadovoljni temama, ali ne i dinamikom, dok drugi kao nedostatak ističu premalu učestalost takvih oblika stručnog usavršavanja te smanjenu aktivnost sudionika, ali i nedostatno ispitivanje potreba pedagoga te održavanje skupova samo kao ispunjavanja zadane norme (Udovičić, 2022).

Zanimljivo je i istraživanje koje su proveli Ledić i sur. (2013) na temu doprinosa programa stručnog usavršavanja ovladavanju kompetencijama školskih pedagoga. U istraživanju je sudjelovalo 508 pedagoga zaposlenih u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske. Prema rezultatima, ispitanici smatraju kako je stručno usavršavanje najviše doprinijelo sljedećim kompetencijama:

- *osposobljenost za komunikacijsku otvorenost i empatičnost,*
- *osposobljenost za planiranje osobnog i profesionalnog razvoja i usavršavanja (cjeloživotno učenje),*

- *osposobljenost za provođenje savjetodavnog rada s učenicima,*
- *osposobljenost za prilagodbu novim pedagoškim situacijama,*
- *poznavanje planiranja i programiranja rada škole.*

S druge strane, ispitanici su procijenili kako je stručno usavršavanje najmanje doprinijelo sljedećim kompetencijama:

- *poznavanje minimalno jednog stranog jezika,*
- *poznavanje strukture i načina funkcioniranja ključnih tijela Europske unije,*
- *poznavanje hrvatskog jezičnog standarda,*
- *poznavanje postupka prijave na programe Europske unije,*
- *poznavanje europskih trendova u obrazovanju.*

Autori zaključuju kako navedeni podaci ukazuju na činjenicu da programi stručnog usavršavanja koje pohađaju pedagozi nisu dovoljno usmjereni na poticanje vrlo važnih općih kompetencija, kao što su poznavanje jezičnog standarda ili poznavanje stranog jezika, ali je indikativno i da ne prate suvremene trendove i potrebe u obrazovanju. Isto tako, autori smatraju kako je prisutna povezanost između procjene važnosti pojedine kompetencije i sadržaja programa stručnog usavršavanja, iako nije moguće utvrditi točan mehanizam te povezanosti. Međutim, može se pretpostaviti kako sadržaji programa utječu na kompetencije, ali i na stavove pedagoga o važnosti pojedinog područja za njihov rad. Ako se neki sadržaji učestalije pojavljuju unutar programa stručnog usavršavanja, posljedično pedagozi te sadržaje smatraju relevantnijima za rad i obratno. Navedeno istraživanje također je pokazalo kako pedagozi s duljim radnim iskustvom statistički značajnije višim procjenjuju doprinos stručnog usavršavanja stjecanju kompetencija u usporedbi s kolegama s manje radnog iskustva (Ledić i sur., 2013).

Zbog svega navedenog, može se zaključiti kako je osobito važno pridati pažnju sustavnijem definiranju sadržaja stručnog usavršavanja pedagoga, a također bi ga valjalo uskladiti s načelima i pravcem razvoja obrazovne politike u Republici Hrvatskoj. Ipak, treba imati na umu kako je od opisanog istraživanja prošlo već čitavo desetljeće pa dobivene rezultate valja uzeti sa zadržkom, odnosno bilo bi korisno ponoviti istraživanje te usporediti razlike u rezultatima.

5. OBLICI STRUČNOG USAVRŠAVANJA

Kao oblike stručnog usavršavanja, Ni Bhroin i sur. (2020) navode sljedeće:

- *Savjetovanja, seminari i radionice;*
- *Stručno usavršavanje;*
- *Online moduli;*
- *Zajednica za stručno usavršavanje;*
- *Coaching;*
- *Samousavršavanje.*

Savjetovanja, seminari i radionice najčešće su kratkotrajne i fokusirane na stjecanje znanja, kao i raspravljanje o vještinama i mogućnostima njihove primjene. Oni mogu povećati osnovna znanja odgojno-obrazovnih djelatnika, međutim, dokazi pokazuju kako ne pružaju održivu potporu potrebnu za uvođenje stvarnih promjena u praksi.

Stručno usavršavanje često se opisuje kao „sjedni i primi“ isporučeni sadržaj koji dovodi do ograničenog razumijevanja stručnog usavršavanja kod polaznika koji ga doživljavaju kao *input* podataka i aktivnosti u koje se moraju uključiti, a ne kao stvarni doprinos njihovim stručnim kompetencijama.

Velika prednost *online modula* jest njihov neograničen doseg te tvrdnja kako pružaju potporu proširivanju znanja i kapaciteta za primjenu istog u praksi. Ipak, istraživanja ističu kako oni možda neće jamčiti potpuno razumijevanje strategija i praksi.

Razvoj *zajednica za stručno usavršavanje* poduprijet je sve češćim tvrdnjama kako učinkovito stručno usavršavanje podrazumijeva međusobnu razmjenu znanja i iskustava kroz sudjelovanje u mreži znanja. Upravo iz tog razloga, takve zajednice okupljaju odgojno-obrazovne djelatnike oko konkretnog projekta, cilja ili problema te im omogućuju uključivanje u proces kontinuiranog propitivanja i analiziranja pozivanjem na istraživanje i teorijska znanja.

Coaching se prvenstveno odnosi na vođenje i usmjeravanje kada je riječ o praksi, uočavanju, prikupljanju i korištenju podataka u svrhu praćenja načina na koji odgojno-obrazovni djelatnici primjenjuju preporuke u praksi. Ulogu *coachinga* mogu preuzeti vanjski stručnjaci, ravnatelji, mentori ili kolege, a sve s ciljem usredotočenja na individualizaciju prema potrebama i vještinama odgojno-obrazovnih djelatnika (Ni Bhroin i sur., 2020).

U literaturi sve se više raspravlja i o *samousavršavanju* odgojno-obrazovnih djelatnika s ciljem unaprjeđivanja odgojno-obrazovne prakse. Ovakav oblik usavršavanja odnosi se na čitanje stručne literature, knjiga, članaka, časopisa ili posvećivanje (samo)refleksiji putem pisanja dnevnika ili bilježaka vlastitih refleksija i spoznaja.

Svi navedeni oblici online stručnog usavršavanja proizašli su iz različitih potreba i mogućnosti vremena u kojem su nastali te kao takvi svi imaju svoje prednosti, ali i nedostatke. Smatram kako je bilo koji oblik stručnog usavršavanja bolji nego nikakav, no važno je da se radi o kvalitetnom sadržaju. Pojedinci između mnoštva mogućnosti izabiru one oblike koji im najbolje odgovaraju. Neki preferiraju „pasivnije“ oblike u kojima usvajaju teorijska znanja, dok drugi preferiraju „aktivnije“ oblike u kojima imaju prilike raditi nešto konkretno, samostalno ili s kolegama. Bez obzira na preferirani oblik, najvažnije je da isporučen sadržaj bude kvalitetan, relevantan, u skladu s trenutačnim paradigmatama i spoznajama u pedagogiji, odgoju i obrazovanju te da bude jasan i precizno isporučen sudionicima. Velika prednost je i kada je teorijski sadržaj potkrijepljen praktičnim primjerima, idejama, konkretnim prijedlozima ili stvarnim projektima koji su uspješno implementirani u praksu, a koji mogu služiti kao inspiracija i poticaj drugima da ih uključe u svoju praksu i u svoj rad. Također, iz iskustva u radu s odgojno-obrazovnim djelatnicima mogu svjedočiti kako im i popratni materijali - priručnici, radni listovi i slično – budu vrlo korisni te kako se često na njih vraćaju i koriste ih u svom radu. Sve navedeno potvrđuju i rezultati istraživanja od Udovičić (2022) u kojem su ispitanici istaknuli kako koriste različite oblike stručnog usavršavanja kao što su online edukacije, radionice, webinar, ali i državni skupovi te konferencije organizirani uživo. Također, dio sudionika kao važan dio stručnog usavršavanja istaknuo je i korištenje literature, materijala i sličnih instrumenata, što potvrđuje ranije navedenu tezu o važnosti istih (Udovičić, 2022).

Iz svega navedenog može se zaključiti kako je korisno da postoje različiti oblici stručnog usavršavanja koji odgovaraju različitim potrebama pojedinaca koji ih koriste, no njihov sadržaj mora biti pripremljen najkvalitetnije moguće, uzimajući u obzir sve prednosti i nedostatke pojedinog oblika stručnog usavršavanja.

6. ONLINE STRUČNO USAVRŠAVANJE

Posljednja dva desetljeća sve se više ističe važnost online oblika učenja uslijed napretka informacijsko-komunikacijske tehnologije te širenja dostupnosti iste. Pojam *e-učenja* pojavio se 1999. godine na seminarima o računalnim sustavima u Los Angelesu nakon čega se pojavljuju i pojmovi online učenje, učenje na daljinu, virtualno učenje i slično. *E-učenje* razvilo se iz učenja na daljinu pa je jasno da ono postoji dulje od Interneta. Značajna osoba u začetku učenja na daljinu bio je engleski profesor Isaac Pitman koji je 1840-ih u Velikoj Britaniji započeo dopisivanje sa svojim učenicima šaljući im zadatke koje bi mu oni slali nazad. Nakon toga, još je mnoštvo stručnjaka doprinijelo razvoju *e-učenja*. Značajno je razdoblje od 1994. do 1999. godine koje se smatra prvim valom *e-učenja*. Od 2000. godine nastupa drugi val *e-učenja* tijekom kojeg dolazi do velikih tehnoloških promjena koje su posljedično izazvale i mnoštvo promjena u učenju (Celizić i Zovko, 2021).

Iako je pojam virtualnog obrazovanja prisutan već gotovo dva desetljeća, i dalje predstavlja netipičnu temu u istraživanjima. Međutim, zbog pandemije virusa COVID-19, diljem svijeta došlo je do promjena u školstvu pa samim time i do povećanja broja relevantnih istraživanja na tu temu.

Prilikom diskutiranja o ovoj temi, vrlo je važno razlikovati pojam učenja na daljinu (online učenja) od *e-učenja* jer oni nisu sinonimi. Dok s jedne strane online učenje predstavlja oblik učenja na daljinu koje se odvija uz pomoć informacijsko-komunikacijske tehnologije, *e-učenje*, s druge strane, odnosi se na suvremenu metodu poučavanja i učenja posredstvom tehnologije prilikom čega je osoba koja uči u središtu (Mužina, 2018). Međuodnos učitelja i učenika u različitim okruženjima posredstvom tehnologije čini srž obrazovanja na daljinu. *Polazište teorija obrazovanja na daljinu je iskustvo tradicionalnog nastavnog okruženja, pri čemu se kvaliteta obrazovanja na daljinu prepoznaje kroz načine i učestalost komunikacija između učitelja i učenika, kao i između učenika samih* (Batarello Kokić, 2020, 9). Zanimljivo je kako ne postoje posebne teorije ovakvog oblika obrazovanja za osnovne i srednje škole, već postoje prilagodbe teorija inicijalno osmišljenih za područje visokog obrazovanja. Dva su takva temeljna okvira u visokom obrazovanju – *teorijski okvir transakcijske udaljenosti* (Moore, 1980, prema Batarello Kokić, 2020, 9) te *teorijski okvir istraživačke zajednice* (Garrison i sur., 2000, prema Batarello Kokić, 2020, 9). Obzirom da imaju potencijal za prilagodbu potrebama osnovnoškolskog i srednjoškolskog okruženja, mogu biti relevantni kao podrška nastavi na daljinu.

Moore (1980) u svojoj teoriji u središte stavlja pojam dijaloga kojeg definira kao dvosmjernu, posredničku komunikaciju između učenika i učitelja u virtualnom okruženju. Uz to, on definira strukturu u kojoj se planiraju ciljevi, postupci i procjene učenja koje nije moguće lako prilagoditi potrebama učenika. S druge strane, Garrison (2009) ističe razliku između obrazovanja na daljinu usmjerenog na neovisnost, samostalnost i mrežno učenje temeljeno na principima konstruktivističkog pristupa. Prema njegovoj teoriji, obrazovni ciljevi više razine potiču učenike na kritičko promišljanje o sadržaju u svrhu konstruiranja značenja, a zatim provjeravaju usvojenost znanja kroz rasprave i djelovanje. Iako su ove teorije opisane kao odnos učenika (djece) i učitelja, jasno je kako su primjenjive i na odrasle osobe (sudionike) prilikom procesa online stručnog usavršavanja.

Ipak, važno je naglasiti kako dominantni teorijski okviri o virtualnom učenju i poučavanju imaju svoja ograničenja vezana uz primjenjivost zbog stupnja podrške koja je potrebna mlađim učenicima. Prilikom učenja na daljinu, dodatna podrška učenicima može doći od strane učitelja, ali često je potrebna i pomoć roditelja ili drugih odraslih osoba u djetetovu neposrednom okruženju. Posljedično, sve navedeno mijenja strukturu i elemente dominantnih teorijskih okvira.

Kao što ističe Batarelo Kokić (2020), ključni element uspješnosti nastave na daljinu jest samostalnost učenika (sudionika), a kako bi se navedeno postiglo, potrebno je vrlo dobro poznavati osobine učenika (sudionika) te dodatno razraditi pojmovne okvire samostalnosti i samousmjerenja koji su ključni za razumijevanje takve nastave, osobito u osnovnoškolskoj dobi (Batarelo Kokić, 2020).

Suvremeno društvo, kao društvo suočeno s brzim razvojem informacijsko-komunikacijskih tehnologija, zahtijeva promjene na svim sustavima pa tako i obrazovnom. Samim time, pred odgojno-obrazovne djelatnike stavljaju se zahtjevi za razvoj kompetencija potrebnih za služenje istima, a koje su neophodne za unaprjeđenje (informacijskog) društva znanja. Drugim riječima, informatička i digitalna pismenost postaju sastavni dio stručnih kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika koje im omogućuju mijenjanje njihove prakse u skladu s potrebama modernog društva (Celizić i Zovko, 2021).

Republika Hrvatska jedna je od zemalja koje su prepoznale važnost informacijsko-komunikacijske tehnologije u odgojno-obrazovnom sustavu pa su je tako uklopile u zakonodavne akte. Međutim, u praksi njezina implementacija nije na poželjnoj razini. Postoje mnogi razlozi za to – od problema infrastrukture do zastarjelih tehnologija. Velik problem

predstavlja i razina digitalnih kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika, ali i didaktička stručnost u efikasnom i kvalitetnom korištenju suvremene tehnologije (Celizić i Zovko, 2021). Zbog svega navedenog, potrebno je veći naglasak staviti na stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika koje će im, zbog same činjenice da se može odvijati online, pomoći u razvoju digitalnih kompetencija i unaprijediti njihovo poznavanje te služenje suvremenim tehnologijama.

Kao modaliteti stručnog usavršavanja, ističu se stručni skupovi uživo te online programi. Fishman i dr. (2013) definiraju online profesionalni razvoj kao *iskustvo učenja koje se prenosi, djelomično ili u potpunosti, putem interneta* (Fishman i dr., 2013, prema Ní Bhroin i sur., 2020, 13). Iako je dugo vremena metoda održavanja stručnih skupova bila primarni oblik stručnog usavršavanja, naglim razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije razvili su se i online oblici istog. Zanimljivo je istaknuti kako komparativne studije stručnog usavršavanja putem online programa ili stručnih skupova uživo nisu utvrdile prepoznatljiv obrazac favoriziranja bilo kojeg od dva načina među odgojno-obrazovnim djelatnicima. Naprotiv, odgojno-obrazovni djelatnici potvrdili su prednosti i u jednim i u drugim uvjetima te među njima nije postojala značajnija razlika (Ní Bhroin i sur., 2020).

Važna značajka online stručnog usavršavanja jest ta da prilike za učenje posredstvom tehnologije mogu biti dostupne bilo kada i bilo gdje (Bognar i Filipov, 2020). Važnim komponentama za razvoj online stručnog usavršavanja smatraju se kvalitetna infrastruktura, kompetencije predavača, motivacija i pripremljenost polaznika. Važna je i dostupnost odgovarajuće tehničke podrške, kao i pružanje određenog osjećaja sigurnosti tijekom korištenja tehnologije. Online stručno usavršavanje omogućava polaznicima raznolike mogućnosti odabira edukacija neovisno o udaljenosti organizatora od mjesta boravka polaznika. Online stručna usavršavanja dostupna su u brojnim oblicima kao što su, na primjer, učionice na daljinu koje omogućuju sudjelovanje u nastavi putem videokonferencija, internetski tečajevi prilagođeni individualnim potrebama polaznika ili mrežni tečajevi koji omogućuju svakom polazniku rad prema vlastitom tempu. Zbog svega navedenog, online stručna usavršavanja smatraju se relevantnima i zanimljivima za odgojno-obrazovne djelatnike jer pružaju široku lepezu mogućnosti izbora, prilagodbu iskustvima i potrebama pojedinaca te umrežavanje stručnjaka radi razmjene ideja, znanja i refleksija (Celizić i Zovko, 2021).

Kao najveće prednosti online stručnog usavršavanja ističu se:

- Fleksibilnost (prilagodba rasporedu polaznika);
- Mogućnost uporabe resursa koji su lokalno često nedostupni;
- Povećana geografska dostupnost izoliranim polaznicima;
- Fleksibilnost glede obujma;
- Mogućnost pružanja potpore u stvarnom vremenu

(Celizić i Zovko, 2021).

Ipak, unatoč sve većoj dostupnosti online stručnog usavršavanja, ne znači da se nužno radi o kvalitetnom sadržaju (Bognar i Filipov, 2020), a valja istaknuti i kako online oblici učenja nisu zamjena za iskustvo tradicionalnih oblika učenja (Celizić i Zovko, 2021). Glavni izazovi u pružanju kvalitetnog stručnog usavršavanja pedagoga su trošak i dostupnost, stoga se kao logično rješenje u pružanju profesionalne podrške sve više naglašava važnost „kompjuteriziranog“ stručnog usavršavanja. Online stručno usavršavanje trebalo bi pedagozima omogućiti aktivno i suradničko učenje, učenje po modelu, kvalitetno vođenje, refleksiju, rasprave i sl. Iz tog razloga, kratkotrajne mrežne seminare i online tečajeve koji se svode na pregledavanje i provjeru usvojenosti digitalnih sadržaja treba zamijeniti novim oblicima organiziranog i strukturiranog profesionalnog učenja (Bognar i Filipov, 2020). Autorice Celizić i Zovko (2021) smatraju kako bi najprihvatljiviji model stručnog usavršavanja bio onaj kombinirani, odnosno kombinacija suvremenih i tradicionalnih oblika stručnog usavršavanja (Celizić i Zovko, 2021).

Također, osim same promjene sadržaja i oblika (online) stručnog usavršavanja, valjalo bi pažnju posvetiti i mehanizmima motiviranja i poticanja stručnih suradnika pedagoga na kontinuirano stručno usavršavanje. Uz zakonsku regulativu koja postoji, važno je da se kod stručnih suradnika pedagoga tijekom njihovog obrazovanja razvije svijest o istinskoj važnosti usavršavanja koja će rezultirati njihovom intrinzičnom motivacijom i željom za sudjelovanjem u istom, a što će posljedično imati puno veći pozitivni utjecaj na njihov rad i subjekte s kojima rade. Na taj način, sustavno bi i na više razina napredovali sami odgojno-obrazovni stručnjaci, a samim time i cjelokupni odgojno-obrazovni sustav.

7. MOGUĆNOSTI ONLINE STRUČNOG USAVRŠAVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U Republici Hrvatskoj dostupne su različite mogućnosti i bogate ponude online stručnog usavršavanja. Tijekom godina, razvilo se sve više platformi, obrta i ustanova koje nude različite oblike online stručnog usavršavanja. Na primjer, neke od poznatijih su *CARNET*, *Udruga Pragma*, *Hrvatski Crveni križ*, *Udruga Magni*, *Forum za slobodu odgoja* te mnoge druge.

CARNET (Hrvatska akademska i istraživačka mreža) je javna ustanova koja djeluje u području informacijsko-komunikacijske tehnologije i njezine primjene u obrazovanju, a nudi opciju online stručnog usavršavanja putem platforme Loomen (CARNET, 2023).

Udruga Pragma primarno je fokusirana na promicanje, razvitak i unaprjeđenje svih aspekata socijalne i zdravstvene zaštite socijalno ugroženih i bolesnih osoba s ciljem ostvarivanja društva socijalne pravde i jednakosti (Udruga Pragma, 2023).

Hrvatski Crveni križ provodi programe vezane za humanitarne ciljeve, zaštitu i unaprjeđenje zdravstvenog i humanitarnog odgoja s ciljem izgradnje humanijeg, tolerantnijeg i sigurnijeg društva (Hrvatski Crveni križ, 2023).

Udruga socijalno marginaliziranih MAGNI provodi online edukacije za odgojno-obrazovne djelatnike o brojnim temama kao što su „Self care tehnike za pedagoške djelatnike“, „Bajke i priče kao pedagoški poticaj u dječjem vrtiću“ te „Odgojno-obrazovna podrška djeci izloženoj obiteljskom nasilju“ (Udruga MAGNI, 2023).

Forum za slobodu odgoja neprofitna je organizacija čiji je temeljni cilj promicati implementaciju obrazovnih standarda suvremenog demokratskog društva u hrvatski obrazovni sustav. On provodi suvremene i kvalitetne obrazovne programe za metodičko usavršavanje nastavnika vodeći se načelima pravednosti, nenasilja, cjeloživotnog učenja, otvorene komunikacije te kritičkog mišljenja, kao i niz programa i projekata za djecu i mlade (Forum za slobodu odgoja, 2023):

Za potrebe ovog diplomskog rada odabrane su tri različite mogućnosti koje nude usluge online stručnog usavršavanja za stručne suradnike pedagoge – *Agencija za odgoj i obrazovanje, KoHo pedagogija* te *ENNEA*.

Agencija za odgoj i obrazovanje nameće se kao vodeća javna ustanova zadužena za obavljanje stručnih i savjetodavnih poslova u odgoju i obrazovanju pa je kao takva neizostavna kada govorimo o stručnom usavršavanju pedagoga.

KoHo pedagogija izabrana je zbog osobnog iskustva zaposlenja u istoj tijekom studiranja, što je autorici rada pružilo dublji uvid u problematiku te bolje razumijevanje područja online stručnog usavršavanja. Uz to, ističe se kao jedinstveni primjer online edukativne platforme za educiranje odgojno-obrazovnih djelatnika u Republici Hrvatskoj.

ENNEA također predstavlja inovativnu platformu, odnosno interdisciplinarnu zajednicu učenja čija specifičnost je činjenica da teoretičari i praktičari uče zajedno kroz različite programe stručnog usavršavanja, odnosno module koji se nalaze u njezinoj ponudi.

7.1. AGENCIJA ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE

Agencija za odgoj i obrazovanje javna je ustanova čija je temeljna zadaća obavljanje stručnih i savjetodavnih poslova u odgoju i obrazovanju (Program rada Agencije za odgoj i obrazovanje za 2023. godinu, 2023, 4). Kroz provedbu svojih aktivnosti, a posebno organizacijom stručnog usavršavanja na svim razinama, Agencija omogućava odgojno-obrazovnim djelatnicima sustavan i trajan profesionalni razvoj te stjecanje kompetencija za aktivno sudjelovanje u ostvarivanju ciljeva odgoja i obrazovanja propisanih važećim dokumentima.

U svome programu rada za 2023. godinu, Agencija naglašava važnost kvalitete obrazovnog sustava te prepoznaje potrebu za unapređivanjem ljudskih potencijala i razvojem profesionalnih kompetencija odgojitelja, učitelja, nastavnika, stručnih suradnika te ravnatelja u odgojno-obrazovnim ustanovama. *Poticanjem trajnog profesionalnog razvoja i osposobljavanjem za cjeloživotno učenje odgojno-obrazovni radnici lakše će se prilagoditi nepredvidivoj budućnosti, brzim promjenama uslijed globalizacije te utjecaju informacijsko-komunikacijskih tehnologija i različitih kriza i neočekivanih situacija* (Program rada Agencije za odgoj i obrazovanje za 2023. godinu, 2023, 26).

Agencija stručno usavršavanje provodi najčešće u obliku stručnih skupova uživo, online ili hibridno. Važno je istaknuti i kako se jednodnevni stručni skupovi za učitelje i nastavnike planiraju uglavnom u nenastavne dane kako se ne bi remetila organizacija nastave.

Unutar *Kataloga državnih stručnih skupova Agencije za odgoj i obrazovanje za 2023. godinu* može se pronaći popis svih planiranih skupova, njihovih tema, informacija o tome kome su namijenjeni i slično. Za stručne suradnike pedagoge, u 2023. planirani su sljedeći stručni skupovi:

- *Utjecaj stereotipa na proces odgoja i obrazovanja u dječjim vrtićima, osnovnoj i srednjoj školi – četvrti dio;*
- *Kulturni identitet i baština;*
- *Važnost motivacije u postizanju uspješnosti;*
- *Poduzetništvo i profesionalna orijentacija;*
- *Osnovna edukacija odgojno-obrazovnih djelatnika, povjerenika Hrvatskog Crvenog križa;*
- *Europski dani kulturne baštine;*
- *Odnos suvremene teorije i suvremene odgojno-obrazovne prakse u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja;*
- *Stručni suradnik pedagog – ključna osoba u procesima planiranja, praćenja i vrednovanja kvalitete ostvarivanja odgojno-obrazovnih procesa i aktivne uloge djeteta u dječjim vrtićima;*
- *Izazovi rada s djecom 21. stoljeća;*
- *Suradnja i podrška – osnaživanje za promjene, ...*

(Agencija za odgoj i obrazovanje, 2023).

Kao velika prednost te razlog aktualnosti ponude Agencije za odgoj i obrazovanje zasigurno se ističu kontinuiranost, sustavnost i trajnost stručnog usavršavanja, kao i činjenica da se skupovi najčešće održavaju uživo čime se potiče umrežavanje i aktivnost sudionika. Uz navedeno, teme stručnih skupova su raznovrsne i aktualne što zasigurno povećava interes stručnjaka za sudjelovanjem. Isto tako, velika je prednost što Agencija nastoji organizirati susrete u periodu kada se ne održava nastava čime omogućuju zainteresiranima sudjelovanje bez remećenja njihovog rada.

7.2. KOHO PEDAGOGIJA

Kako je navedeno na web stranici, KoHo pedagogija je online edukativna platforma koja nudi brojne mogućnosti online stručnog usavršavanja u obliku edukacija namijenjenih odgojno-obrazovnim djelatnicima te roditeljima. Osnivačica i voditeljica KoHo pedagogije je Maja Jerčić, magistra pedagogije te autorica stručnih knjiga, predavačica te online i e-learning stručnjak. Uz Maju, tim od nekoliko suradnika zaslužan je da isporučen sadržaj bude visokokvalitetan, suradnja jednostavna te da konačan rezultat odgovara očekivanjima.

KoHo je izrastao na načelima teorije i prakse suvremene pedagogije sa snažnim digitalnim usmjerenjem. KoHo misija je obrazovanje izvan okvira, odnosno edukativne aktivnosti, sadržaji i projekti na kreativan način. Iako prema nazivu djeluje kao jedna od razvijenih pedagoških koncepcija, djelovanje KoHo pedagogije opisuje se kao inventivni pedagoški *know how* (*Ko- know; Ho – how*) koji kontinuirano pronalazi načine za aktivniji, doživljajni i personaliziraniji način usavršavanja. Glavni ciljevi rada ove platforme su poticati, oblikovati i motivirati obrazovanje. Polaznici KoHo edukacija su odgojno-obrazovni stručnjaci (odgojitelji, učitelji, nastavnici, stručni suradnici), odgojno-obrazovne ustanove (škole i vrtići), knjižnice te roditelji.

U svojoj ponudi KoHo pedagogija nudi edukacije u realnom vremenu putem platforme Zoom te klik edukacije, odnosno snimljene edukacije kojima sudionici pristupaju putem linka u vrijeme koje im najbolje odgovara. Edukacije su prema kategorijama podijeljene u edukacije za vrtiće, edukacije za škole te edukativne skupove namijenjene široj publici.

Među edukacijama namijenjenim za odgojno-obrazovne djelatnike u vrtićima mogu se pronaći teme poput:

- *Nikola Tesla – ispred budućnosti;*
- *Otvorimo vrata vrtića – igravimo se i učimo na otvorenome;*
- *STEMati od malih nogu;*
- *Sve o adaptaciji na jaslice/vrtić;*
- *Didaktička moć Legića;*
- *Oblici komunikacije s roditeljima;*
- *Poslovna pedagoška početnica;*
- *Vođena fantazija;*
- *Fizika za vrtiće;*

- *Biologija za vrtiće*
- *Tri, četiri, sad! Sve o uvođenju pripravnika u samostalan rad.*

Teme edukacija namijenjene za djelatnike škola su:

- *Rad s djecom s teškoćama;*
- *Edukacija roditelja;*
- *STEAM u razrednoj nastavi;*
- *A što da radi roditelj – uloga roditelja u obrazovanju djeteta;*
- *Harry Potter u didaktici i metodici nastave;*
- *Volimo znanost;*
- *Dobrodošli u prvi razred,...*

(KoHo pedagogija, 2023).

Uz navedene edukacije namijenjene djelatnicima odgojno-obrazovnih ustanova, KoHo pedagogija posljednjih nekoliko godina uspješno organizira i provodi edukativne skupove pod nazivom *Razvojna raketa*, *Pauk – u mreži dobre prakse* te *Digitalna jabuka*.

Razvojna raketa je online edukativni program zamišljen kao putovanje svemirom te se održava dva puta godišnje. Sastoji se od mnoštva edukacija i izlaganja dobre prakse od kojih se svaki „nalazi“ na jednom planetu Sunčevog sustava, a svi su iz domene ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Cjelokupni program sudionici mogu pratiti u realnom vremenu putem *Zoom*-a, a omogućen im je i pristup snimkama svih edukacija i izlaganja nekoliko tjedana od završetka skupa. Dosad su održana čak 4 ovakva skupa tijekom dvije godine.

Pauk – u mreži dobre prakse predstavlja edukativni skup na kojem se izlažu primjeri dobre prakse iz područja ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te razredne nastave. Ovaj skup također se održava dva puta godišnje, a dosad ih je organizirano tri. Svi sudionici ovog edukativnog skupa imaju priliku postati i dio Viber zajednice stručnjaka unutar koje mogu razmjenjivati ideje, informacije, materijale i savjete.

Digitalna jabuka osmišljena je kao set besplatnih edukacija o digitalnim alatima za vrtiće te je dosad održana dva puta. Edukacije unutar ovog seta obrađuju teme pomoćnih digitalnih alata kao što su Google Forms, Mentimeter, QR kodovi, Book Creator, Emaze, Canva i drugi aktualni digitalni alati koji mogu pomoći odgojiteljima da unaprijede svoj rad.

KoHo pedagogija omogućuje sudionicima svojih edukacija potvrde o sudjelovanju, a predavačima i izlagačima potvrde o održanoj edukaciji/izlaganju, a jedna od specifičnosti KoHo pedagogije su i edukativni materijali za sudionike koji dolaze uz svaku edukaciju te svaki edukativni skup. Sadržaj navedenih materijala nastaje uz pomoć predavača i izlagača, a za grafički dizajn je odgovoran KoHo tim. Materijali su sadržajno bogati i vizualno privlačni, no nadasve korisni za sve odgojno-obrazovne djelatnike. Osim edukativnih materijala, KoHo pedagogija kontinuirano proizvodi i druge edukativne sadržaje i tekstove besplatne za preuzimanje kao što su *Interkulturalni memory*, *Meet the Scientist* kartice te slikovnica *Svemirska ovca* (dostupna na 4 jezika).

Uz edukacije, KoHo pedagogija u ponudi ima i nekoliko proizvoda kao što su *STEM MEMORY: izumi* te slikovnica *Nikola Tesla – ispred budućnosti* autorice Maje Jerčić, voditeljice KoHo pedagogije. Također, KoHo pedagogija dosad je producirala i nekoliko bogatih priručnika s aktivnostima i poticajima za rad s djecom kao što su *Razvojna raketa*, *Fizika za vrtiće*, *Biologija za vrtiće*, *E-Spider Book* te *Ko-ho-ho! – božićni priručnik* (KoHo pedagogija, 2023).

Iako KoHo pedagogija svoj rad usmjerava pretežito prema području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, kroz kontinuirano ispitivanje potreba i interesa svojih polaznika, prilagođava se i području školske pedagogije, ali i drugih područja za koje polaznici iskazuju interes. Upravo iz tog razloga, KoHo pedagogija nudi širok spektar tema edukacija namijenjenih različitim grupama – od roditelja, učitelja, odgojitelja pa sve do stručnih suradnika i ravnatelja. Na taj način, KoHo pedagogija već godinama uspješno raste i razvija svoje djelovanje, što je prepoznato i cijenjeno od strane odgojno-obrazovnih djelatnika te dokazano kroz sve veći interes za ponudu iste.

7.3. ENNEA

ENNEA predstavlja interdisciplinarnu zajednicu učenja stručnjaka ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, odnosno platformu namijenjenu zajedničkom učenju znanstvenika i praktičara. Ono za što se ova zajednica zalaže jest ostvarivanje suvremenih pristupa i inovativne prakse u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, kontinuirano profesionalno učenje i jačanje vlastite autonomnije i profesionalne emancipacije, kao i kapaciteta samorefleksije i zajedničke refleksije. ENNEA ostvaruje učenje kombinacijom seminara koji se održavaju uživo

te webinara koji se održavaju online, čime se doprinosi racionalizaciji vremena i troškova te omogućuje kontinuitet učenja.

U sklopu svog rada, ENNEA redovito organizira konferencije o različitim relevantnim temama kao što su:

- *Dokumentacija i dokumentiranje – od Reggio inspiracije do alata istraživanja i razvoja vlastite prakse;*
- *Refleksije suvremenih predškolskih kurikuluma na razvoj predškolske teorije i prakse u svijetu i Republici Hrvatskoj;*
- *Kako dalje? Učenje i razvoj vrtića/škole u post-pandemijskom vremenu;*
- *Međunarodna znanstveno-stručna online konferencija Što nas uči Reggio? Uz predstavljajući istoimene knjige*

(ENNEA, 2023).

ENNEA također nudi čak 12 različitih programa usavršavanja i profesionalnog učenja. Voditelji i izvoditelji programa su članovi i članice ENNEA tima - sveučilišni profesori i profesorice pedagogije, socijalne pedagogije i psihologije, kao i predškolski praktičari i praktičarke. Svaki pojedini program realizira se kroz 5 do 10 susreta koji se održavaju jednom mjesečno u trajanju od po 4 školska sata. Polaznici sami odabiru program i dužni su sudjelovati u svim njegovim susretima. Susreti su organizirani u obliku predavanja i interaktivnih diskusija u malim grupama u sklopu seminara i webinara. Po završetku programa, polaznici primaju potvrdu o profesionalnom usavršavanju.

Programi u ponudi ENNEA-e su:

- *Kvalitetni odnosi i vođenje u vrtiću (modul od 8 susreta);*
- *Od suradnje do partnerstva (modul od 5 susreta);*
- *Pedagoška dokumentacija procesa učenja kao alat razvoja kurikuluma (modul od 6 susreta);*
- *Izazovi mentorstva u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (modul od 5 susreta);*
- *Učenje kroz igru (modul od 5 susreta);*
- *Moja draga „teta“ iz vrtića: uloga privrženosti u razvoju predškolskog djeteta (modul od 5 susreta);*
- *Uloga suvremenih medija u razvoju predškolskog djeteta (modul od 5 susreta);*

- *Socio-emocionalno učenje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju* (modul od 5 susreta);
- *Alternativne pedagoške ideje, koncepcije i kurikulumi* (modul od 6 susreta);
- *Rad s djecom na projektima* (modul od 8 susreta);
- *Izvan okvira u praksi* (modul od 6 susreta);
- *Prevenција i tehnike rada s djecom s problemima u ponašanju u ranoj i predškolskoj dobi* (modul od 5 susreta)

(ENNEA, 2023).

Navedena ponuda izrazito je aktualna iz razloga što odgovara na sve potrebe koje suvremeno doba i suvremene pedagoške paradigme stavljaju pred stručnjake iz područja ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Ono na čemu ENNEA kontinuirano radi i za što se zalaže jest omogućavanje polaznicima da steknu znanja i vještine za primjenu inovativnih praksi u svome radu, a to se kontinuirano ističe i kroz njihovu ponudu programa stručnog usavršavanja, ali i kroz teme njihovih konferencija. Kroz dubinsko promišljanje o praksi i analiziranje potreba odgojno-obrazovnih djelatnika ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, ENNEA uspješno odgovara na suvremene potrebe i interese istih.

8. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Mnogi čimbenici oblikuju i utječu na ponašanje čovjeka, no ono što je zajedničko svim ljudima jest da je njihovo ponašanje uvjetovano njihovim stavovima (Matijević, 2020). Stav predstavlja stečenu, relativno trajnu i stabilnu strukturu pozitivnih ili negativnih emocija, vjerovanja i ponašanja prema nekom objektu – osobi, skupini, pojavi, ideji (Hrvatska enciklopedija, 2023). Stavovi predstavljaju jedan od temeljnih pojmova socijalne psihologije jer mogu pomoći u objašnjavanju i predviđanju ponašanja te jer su relativno trajni, ali se mogu lako promijeniti pa je nužno otkriti okolnosti promjene. Oni omogućavaju pojedincima da oblikuju standarde za svoje rasuđivanje i ponašanje kako bi lakše klasificirali situacije i objekte te se posljedično lakše snalazili u istima. Osnovna ideja jest da stavovi pomažu pojedincima u posredovanju između unutrašnjih zahtjeva vlastitog ja i vanjskog svijeta (Jonjić, 2017).

Velik utjecaj na stavove ima društvo. Naime, nijedna druga psihička osobina nije toliko pod utjecajem društva kao što su stavovi. Oni se stječu, oblikuju i mijenjaju prilikom socijalizacije te se formiraju stjecanjem izravnog iskustva s objektom stava ili posredno u interakciji s okolinom (Hrvatska enciklopedija, 2023). Prema psihologiji, stavovi djeluju na pamćenje, opažanje, mišljenje i postupke, a mogu i poticati ljubav ili mržnju, izazivati sukobe ili razrješenje istih (Jonjić, 2017).

Stavove čini složena psihološka struktura koja se dijeli na kognitivnu komponentu (znanje), emocionalnu komponentu (osjećaji) i akcijsku komponentu (spremnost za djelovanje) (Hrvatska enciklopedija, 2023). Kognitivna se odnosi na spoznaje o objektu stava, odnosno govori što pojedinac misli o objektu stava. Emocionalna komponenta podrazumijeva odnos prema objektu stava, to jest, što pojedinac osjeća prema njemu. Akcijska komponenta govori o spremnosti na ponašanje – kako se pojedinac ponaša prema objektu stava. Prema navedenom trokomponentnom modelu stava, pretpostavlja se da je stav proizvod kognitivnih, emocionalnih i akcijskih procesa te da ima i odgovarajuće (trostruke) reakcije na neki objekt. Takav model naziva se i ABC model prema engleskim pojmovima *affect, behavior, cognition* (Jonjić, 2017).

Na djelovanje pojedinca, osim stavova i iskustva, velik utjecaj ima i motivacija. Motivacija je u psihologiji zamijenila pojam volje koji se ubraja u psihologiju moći, a odnosi se na psihički proces koji nas potiče na mentalne ili tjelesne aktivnosti i „iznutra“ djeluje na naše ponašanje (Hrvatska enciklopedija, 2023). Drugim riječima, *motivacija je stanje ili proces unutar pojedinca koji pokreće, održava i usmjerava njegovo ponašanje prema određenom cilju* (Sušić,

2016, 3). Emocije nas također potiču na aktivnosti pa suvremena psihologija ne postavlja granicu između motivacije i emocija. Motivacijsko ponašanje može se predočiti kao kružni proces u kojem se najprije javlja potreba ili motiv za ostvarenjem nekog cilja, a ako ga uspijemo ostvariti, razvije se potreba za novim, višim ciljem i ciklus se ponavlja. Na putu do cilja ponekad nailazimo na različite prepreke – fizičke, društvene i osobne – no, ako je motivacija jaka, one se premoste. Ako je pak motivacija jaka, ali su zapreke nepremostive, javlja se neugoda, nemir ili bijes, poznatiji kao frustracija (Hrvatska enciklopedija, 2023).

Kao što je već ranije u radu navedeno, pojedinci će se kontinuirano upuštati u aktivnosti učenja tijekom čitavog života samo ako žele učiti, a preduvjet za volju za učenjem su upravo pozitivni stavovi prema učenju općenito, a samim time i prema stručnom usavršavanju. Kako bi stavovi bili pozitivni, a motivacija intrinzična i postojana, važno je da iskustva budu kvalitetna. Iz tog razloga, važno je ispitati kakva iskustva stručni suradnici pedagozi imaju s (online) stručnim usavršavanjem, koja znanja o njemu posjeduju, što ih motivira na sudjelovanje u istom te što smatraju njegovim prednostima, a što nedostacima. Kada dobijemo uvid u sve navedeno, možemo dalje raditi na poboljšanju uvjeta za (online) stručno usavršavanje te boljem informiranju i motiviranju stručnih suradnika pedagoga, ali i drugih odgojno-obrazovnih djelatnika, za kontinuiranim sudjelovanjem u istom, čime osiguravamo i proces cjeloživotnog učenja i obrazovanja. U nastavku rada slijedi prikaz provedenog istraživanja na tu temu.

8.1. PREDMET I CILJ ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja su stavovi stručnih suradnika pedagoga o online stručnom usavršavanju. Cilj istraživanja je ispitati iskustva i stavove stručnih suradnika pedagoga o online stručnom usavršavanju. Metoda koja će se koristiti u istraživanju jest metoda online ankete.

Zadaci istraživanja su:

- Ispitati prednosti i nedostatke online stručnog usavršavanja;
- Ispitati koliko se često ispitanici odlučuju za sudjelovanje u online oblicima stručnog usavršavanja;
- Ispitati preferiraju li ispitanici online oblike stručnog usavršavanja naspram stručnog usavršavanja uživo;
- Ispitati koje teme odabiru prilikom online stručnog usavršavanja i zašto;

- Ispitati motivaciju ispitanika za sudjelovanje u online stručnom usavršavanju;
- Utvrditi postoje li razlike u stavovima ispitanika obzirom na spol i godine radnog iskustva.

Zavisnu varijablu ovog istraživanja činit će stavovi stručnih suradnika pedagoga o online stručnom usavršavanju, a nezavisne varijable bit će spol i godine radnog iskustva.

8.2. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Temeljem cilja i zadataka istraživanja, formilirane su sljedeće hipoteze istraživanja:

H1. *Stručni suradnici pedagozi smatraju kako je online stručno usavršavanje važan dio profesionalnog razvoja pedagoga.*

H2. *Stručni suradnici pedagozi preferiraju online stručno usavršavanje naspram stručnog usavršavanja uživo.*

H3. *Stručni suradnici pedagozi procjenjuju kako online stručno usavršavanje ima više prednosti nego nedostataka.*

H4. *Stručni suradnici pedagozi redovito sudjeluju u online stručnom usavršavanju.*

H4.1. *Stručni suradnici pedagozi ženskog spola češće sudjeluju u online stručnom usavršavanju.*

H4.2. *Stručni suradnici pedagozi s više radnog iskustva češće sudjeluju u online stručnom usavršavanju od onih s manje radnog iskustva.*

H5. *Stručni suradnici pedagozi većinski su intrinzično motivirani za sudjelovanjem u online stručnom usavršavanju.*

H6. *Stručni suradnici pedagozi imaju različite preferencije odabira tema za online stručno usavršavanje.*

8.3. UZORAK

U istraživanju je sudjelovalo 123 stručnih suradnika pedagoga iz osnovnih škola diljem Republike Hrvatske. Stručni suradnici pedagozi ispunjavali su online anketni upitnik izrađen putem *Google Forms*-a koji je distribuiran putem mailing liste pedagoga osnovnih škola

Republike Hrvatske kojom raspolaže obrt za obrazovanje *KoHo pedagogija* te podijeljen u Facebook grupama *Stručni suradnici u školama* te *Pedagozi*. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno, uz prethodni pristanak sudionika za korištenje podataka u svrhu pisanja ovog diplomskog rada. Anketni upitnik bio je u potpunosti anoniman.

8.4. POSTUPCI I INSTRUMENTI

Za prikupljanje podataka u svrhu ovog istraživanja koristit će se unaprijed izrađen online anketni upitnik, a primijenjena metodologija bit će kvantitativna.

Anketni upitnik sastoji se od 25 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa (skale procjene te pitanja višestrukog odabira) podijeljenih u 9 odjeljaka. U prvom odjeljku nalaze se osnovne informacije o cilju i svrsi istraživanja te upute za ispunjavanje anketnog upitnika za ispitanike. Drugi odjeljak sastoji se od 3 pitanja općeg tipa koja se odnose na dob, spol te godine radnog iskustva ispitanika. Odjeljak tri odnosi se na pitanja vezana uz poznavanje pojma (online) stručnog usavršavanja. Odjeljak četiri odnosi se na učestalost sudjelovanja u stručnom usavršavanju te preferencije oblika stručnog usavršavanja, a odjeljak pet na informiranost o ponudi online stručnog usavršavanja. Pitanja u odjeljcima šest i sedam odnose se na sudjelovanje, očekivanja i motivaciju za sudjelovanjem u online stručnom usavršavanju. Odjeljak osam ispituje područja interesa, odnosno teme koje ispitanici najčešće odabiru prilikom online stručnog usavršavanja. Posljednji odjeljak ispituje mišljenja ispitanika o prednostima i nedostacima online stručnog usavršavanja.

8.5. NAČIN PROVOĐENJA ISTRAŽIVANJA

U istraživanju je primijenjena metoda online ankete. Anketa je bila u potpunosti anonimna, a sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno. Ispitanici su prije sudjelovanja u istraživanju primili informacije o svrsi i cilju istraživanja. Anketni upitnik distribuiran je putem mailing liste na e-mail adrese osnovnih škola, odnosno stručnih suradnika pedagoga u osnovnim školama diljem Republike Hrvatske te objavom unutar Facebook grupa *Stručni suradnici u školama* te *Pedagozi*. Istraživanje se provodilo od 17. do 30. lipnja 2023. godine.

8.6. OBRADA PODATAKA, ANALIZA REZULTATA TE VERIFIKACIJA HIPOTEZA

Istraživanje je provedeno korištenjem online anketnog upitnika, a metodologija istraživanja je kvantitativna. U ovom dijelu rada, rezultati će biti prikazani deskriptivno obzirom na frekvencije odgovora. Uz to, kod pitanja otvorenog tipa s velikim brojem različitih odgovora, oni će biti kodirani te podijeljeni u nekoliko kategorija radi lakše analize i prikaza podataka. Uz sve navedeno, prikupljeni podaci bit će prikazani i grafički.

U metodologijskom dijelu ovog empirijskog istraživanja postavljeno je 6 glavnih hipoteza te 2 pod-hipoteze navedene u poglavlju 8.2. *Hipoteze istraživanja*. Paralelno uz deskriptivnu analizu prikupljenih podataka, hipoteze će biti detaljno analizirane prema prikupljenim podacima te u skladu s dobivenim rezultatima potvrđene, odnosno odbačene.

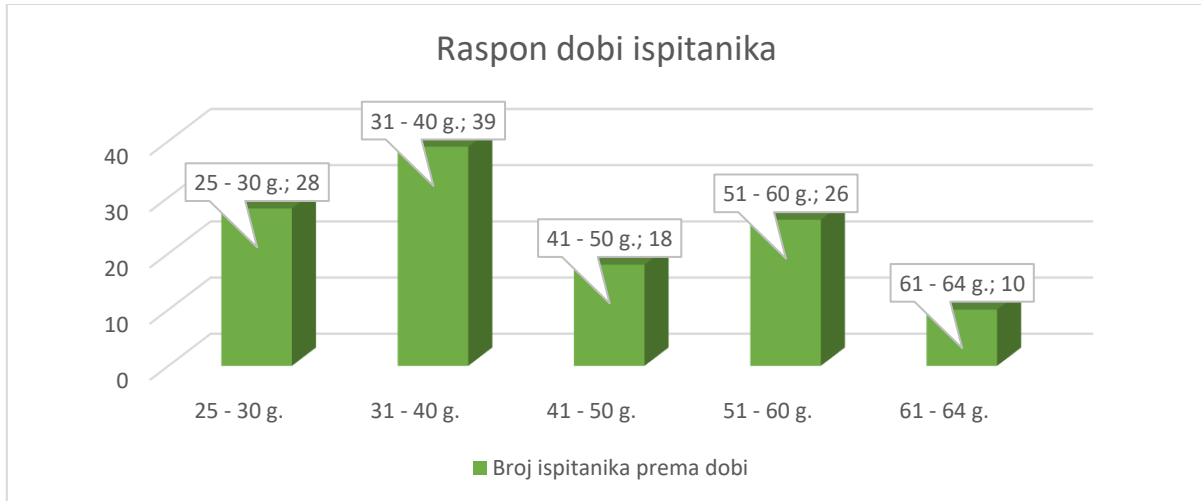
U istraživanju je sudjelovalo ukupno 123 stručnih suradnika pedagoga zaposlenih u osnovnim školama Republike Hrvatske. Od ukupno 123 ispitanika, njih 114 (93%) bilo je ženskog spola, dok je njih 9 (7%) bilo muškog spola. Navedeni omjer prikazan je u *Grafu 1*.

Graf 1. Spol ispitanika

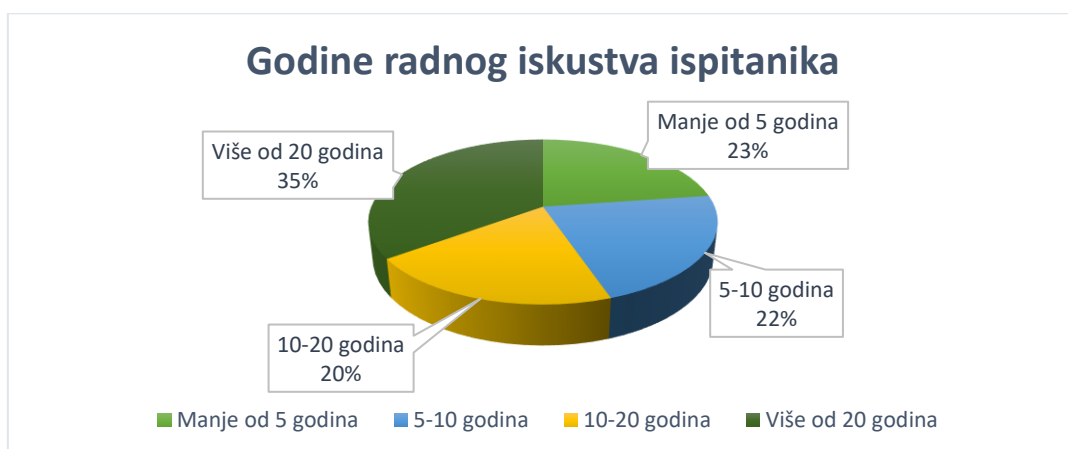
Dob ispitanika u rasponu je od 25 do 64 godina, s time da su 2 odgovora u anketnom upitniku bila nevažeća. U rasponu od 25 do 30 godina nalazi se 28 ispitanika, u rasponu od 31 do 40 godina nalazi se 39 ispitanika, u rasponu od 41 do 50 godina nalazi se 18 ispitanika, u rasponu

od 51 do 60 godina nalazi se 26 ispitanika, dok se u rasponu od 61 do 64 godine nalazi 10 ispitanika. Raspon dobi ispitanika detaljnije je prikazan u *Grafu 2*.

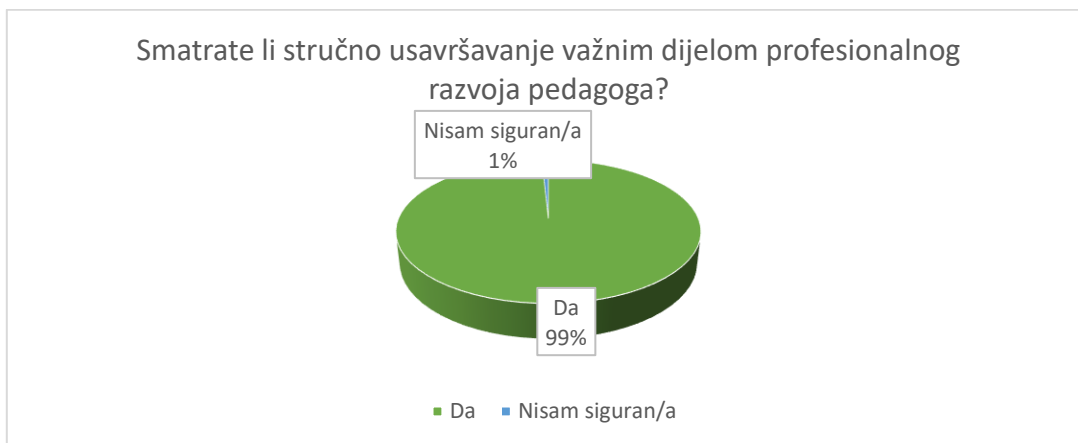
Graf 2. Raspon dobi ispitanika

Prema godinama radnog iskustva, najveći broj ispitanika, njih 43 (35%) spada u kategoriju s više od 20 godina radnog iskustva, dok ih najmanje, njih 25 (20%) spada u kategoriju s 10-20 godina radnog iskustva. Ostale kategorije, manje od 5 godina radnog iskustva te 5-10 godina radnog iskustva, dobile su podjednak broj odgovora, njih 28, odnosno 27 (23%, odnosno 22%). Podjela ispitanika prema godinama radnog iskustva prikazana je u *Grafu 3*.

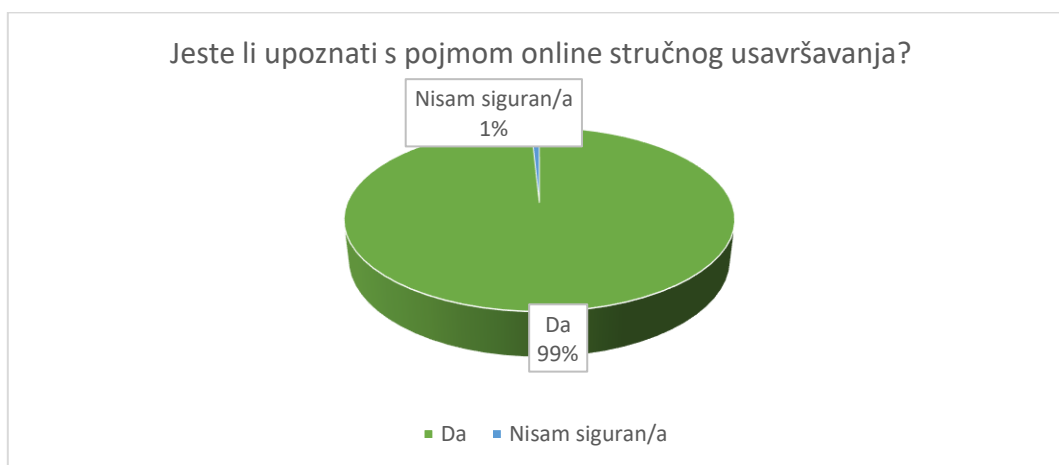

Graf 3. Godine radnog iskustva ispitanika

Na pitanje *Smatrate li stručno usavršavanje važnim dijelom profesionalnog razvoja pedagoga?* 122 (99%) ispitanika odgovorila su sa „Da“, dok je 1 (1%) ispitanik odgovorio sa „Nisam siguran/a“. Na pitanje vezano uz upoznatost s pojmom online stručnog usavršavanja također je 122 (99%) ispitanika odgovorilo potvrdno, dok se 1 (1%) ispitanik izjasnio s negativnim odgovorom.

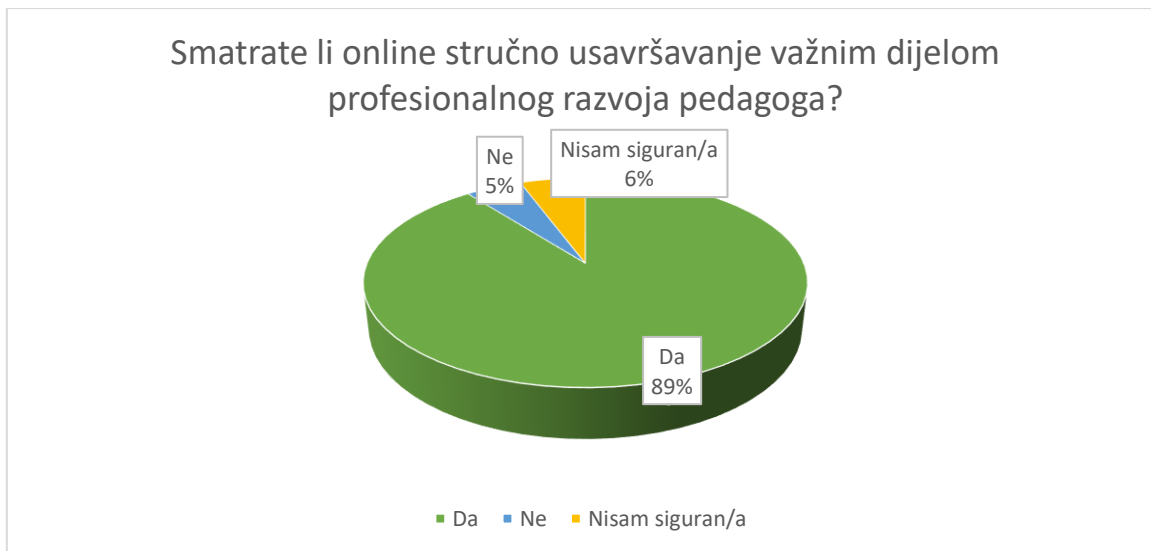
Graf 4. *Smatrate li stručno usavršavanje važnim dijelom profesionalnog razvoja pedagoga?*

Graf 5. *Jeste li upoznati s pojmom online stručnog usavršavanja?*

Prema odgovorima na pitanje *Smatrate li online stručno usavršavanje važnim dijelom profesionalnog razvoja pedagoga?*, čak 110 (89%) ispitanika odgovorilo je potvrdno, njih 6 (5%) odgovorilo je negativno, a njih 7 (6%) nije sigurno. Obzirom da se gotovo 90% ispitanika slaže s navedenom tvrdnjom, može se zaključiti kako stručni suradnici pedagozi smatraju kako

je online stručno usavršavanje važan dio profesionalnog razvoja pedagoga čime se **potvrđuje Hipoteza 1 (H1)**.

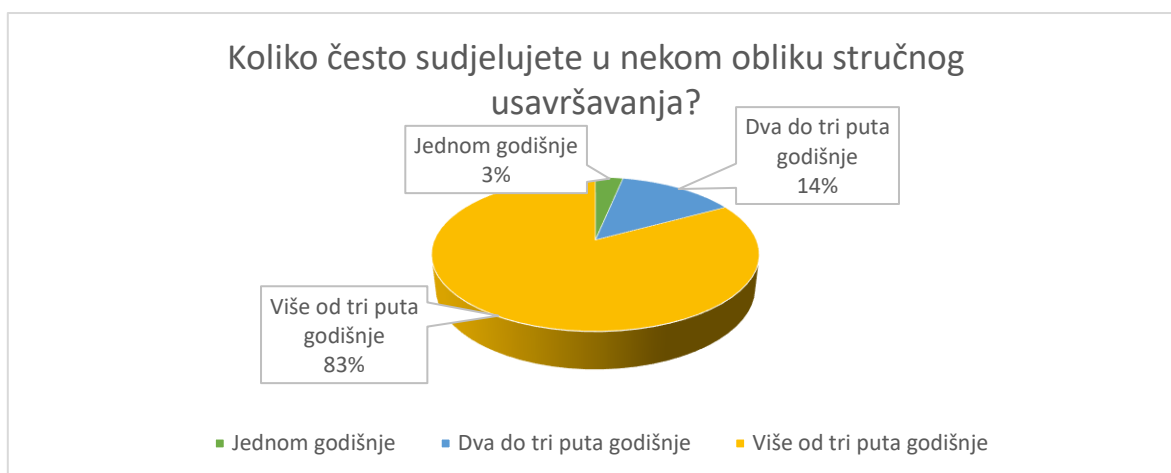

Graf 6. Smatrate li online stručno usavršavanje važnim dijelom profesionalnog razvoja pedagoga?

Ispitanicima je postavljeno i pitanje *Koliko često sudjelujete u nekom obliku stručnog usavršavanja?* na koje su odgovorili na sljedeći način:

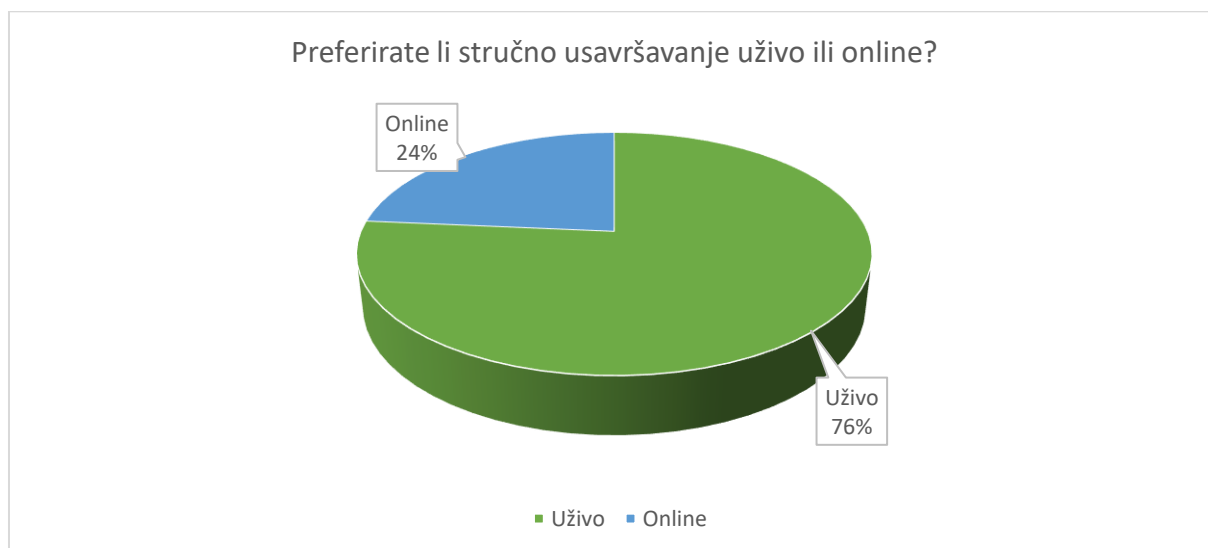
- 102 (83%) ispitanika odgovorilo je „Više od tri puta godišnje“,
- 17 (14%) ispitanika odgovorilo je „Dva do tri puta godišnje“,
- 4 (3%) ispitanika odgovorilo je „Jednom godišnje“.

Osim činjenice da se više od 80% ispitanika vrlo često stručno usavršava, izrazito je pozitivno i to da, iako je na ovo pitanje ponuđen i odgovor „Ne sudjelujem“, nitko nije odabrao taj odgovor.

Graf 7. Koliko često sudjelujete u nekom obliku stručnog usavršavanja?

Na pitanje o tome preferiraju li stručno usavršavanje uživo ili online, 76,4% ispitanika izabralo je opciju uživo, a njih 23,6% opciju online stručnog usavršavanja. Prema navedenim rezultatima jasno je kako stručni suradnici pedagozi preferiraju stručno usavršavanje uživo, a ne online, čime je **odbačena Hipoteza 2 (H2)** koja je tvrdila suprotno.

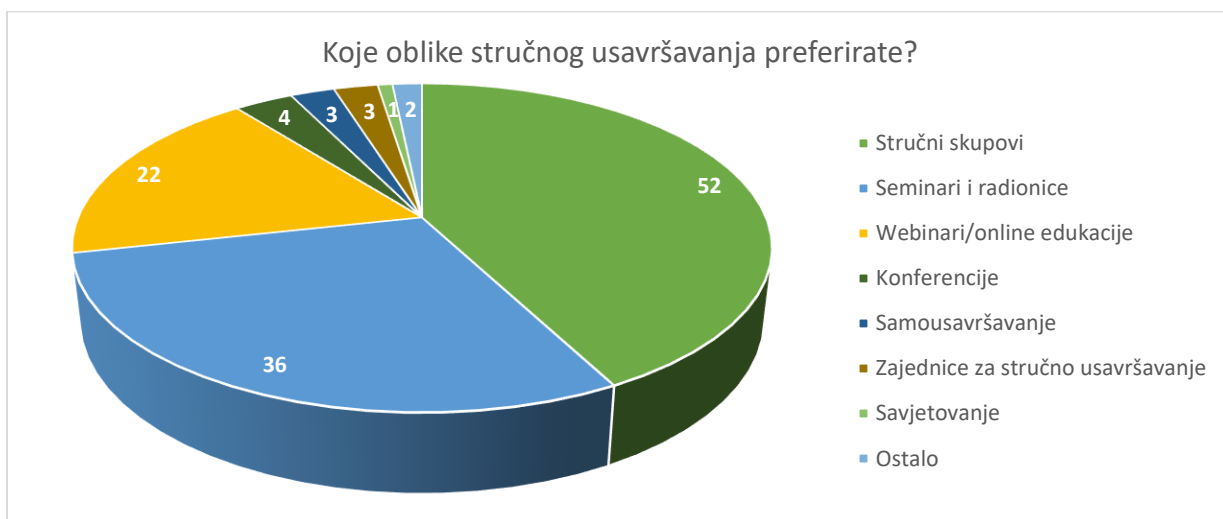

Graf 8. Preferirate li stručno usavršavanje uživo ili online?

Uz navedeno, ispitanicima je postavljeno i pitanje *Koje oblike stručnog usavršavanja preferirate?*. Na to pitanje ispitanici su ponudili sljedeće odgovore:

- 52 (42,3%) ispitanika su odabrala odgovor „Stručni skupovi“,
- 36 (29,3%) ispitanika je odabralo odgovor „Seminari i radionice“,
- 22 (17,9%) ispitanika je odabralo odgovor „Webinari/online edukacije“,
- 4 (3,3%) ispitanika je odabralo odgovor „Konferencije“,
- po 3 (2,4%) ispitanika je odabralo odgovor „Samousavršavanje“ te „Zajednice za stručno usavršavanje“,
- 1 (0,8%) ispitanik je odabrao odgovor „Savjetovanje“.

Jedan ispitanik (0,8%) naveo je kako su mu svi navedeni oblici podjednako važni, dok je jedan (0,8%) izabrao sve odgovore osim „Konferencije“ i „Zajednice za stručno usavršavanje“.

Graf 9. Koje oblike stručnog usavršavanja preferirate?

Ispitanici su prepoznali i u svojim odgovorima naveli brojne prednosti online stručnog usavršavanja koje su, zbog velikog broja odgovora, kodirane i podijeljene u nekoliko kategorija:

- *Dostupnost, ekonomičnost, brzina,*
- *Manji troškovi (financijska isplativost),*
- *Ušteda vremena,*
- *Jednostavnost i mogućnost sudjelovanja,*

- Širok spektar tema,
- Zanimljivi izlagači i predavači,
- Dostupnost snimki i materijala,
- Nema putovanja bez obzira na mjesto održavanja,
- Praktičnost,
- Sudjelovanje iz udobnosti vlastitog doma,
- Veći broj sudionika,
- Besplatne edukacije,
- Umrežavanje s kolegama iz raznih područja.

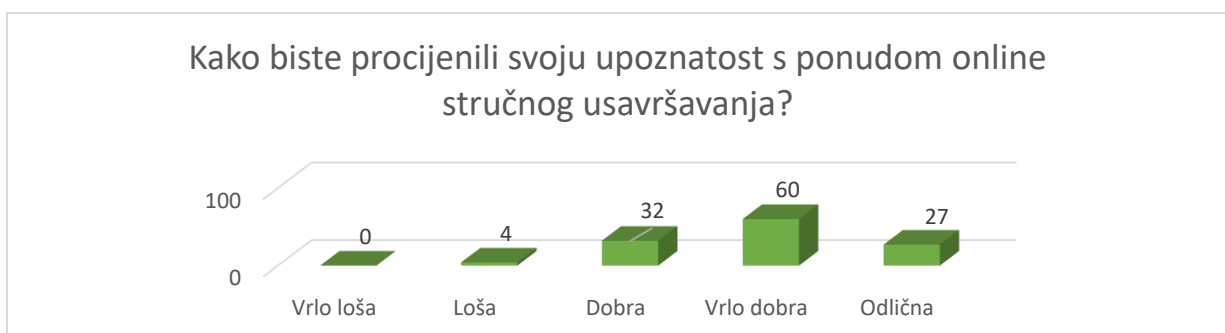
Nekoliko ispitanika navelo je kako ne prepoznaje prednosti online oblika stručnog usavršavanja.

Kao nedostatke online stručnog usavršavanja, ispitanici su najčešće navodili nedostatke vezane uz socijalnu interakciju i komunikaciju kao što su *pasivnost, otuđenost, nemogućnost grupnog rada ili radionica, nedostatak razmjene iskustava, teže dobivanje odgovora, jednosmjerna komunikacija, izostanak druženja s kolegama u pauzama ili nakon stručnog usavršavanja*. Uz to, velik broj ispitanika kao nedostatke naveo je i tehničke probleme poput *slabe internetske veze, pucanja veze, mikrofonijske i slično*. Zanimljivo je kako je nekoliko ispitanika kao nedostatak online stručnog usavršavanja navelo činjenicu da se *ljudi priključuju iz pogrešnih razloga, odnosno samo kako bi dobili potvrdu o sudjelovanju*, a zapravo uopće aktivno ne prate usavršavanje u koje su uključeni. Neki ispitanici također su navodili probleme poput *bržeg pada koncentracije ili pak istovremenog obavljanja drugih poslova što ih udaljava od usavršavanja, ponavljanja zastarjelih tema, ne pružanja konkretnih rješenja, ne davanja mogućnosti postavljanja pitanja, smanjene kvalitete*. Tek nekoliko ispitanika smatra kako nema nedostataka online stručnog usavršavanja. Zanimljiv je odgovor jednog ispitanika koji je zaključio kako „Život, pa i usavršavanje, je uživo!“.

Usporedbom odgovora ispitanika na pitanja o prednostima i nedostacima online stručnog usavršavanja, dolazi se do zaključka kako su ispitanici vrlo svjesni i prednosti i nedostataka istog. Ipak, u svojim odgovorima istaknuli su i navodili više prednosti takvog oblika stručnog usavršavanja, nego njegovih nedostataka čime je **potvrđena Hipoteza 3 (H3)**. Najčešće navođene prednosti odnosile su se na fleksibilnost, ekonomičnosti i dostupnost online stručnog usavršavanja, manje troškove i financijsku isplativost, širok spektar tema, veće mogućnosti za sudjelovanje, dostupnost snimki i materijala te umrežavanje s kolegama bez obzira na

geografsku udaljenost. Zanimljivo je istaknuti i kako su muškarci najčešće navodili prednosti koje se odnose na dostupnost bilo gdje i bilo kada, uštedu vremena, ekonomičnost, ponovljivost i praktičnost, dok su se žene u svojim odgovorima više fokusirale na nova znanja, financijsku isplativost, širok izbor tema, komociju sudjelovanja od kuće, predavače iz različitih geografskih područja (regija, država), udobnost, dostupnost materijala i snimki te besplatnost pojedinih edukacija. Kao nedostaci online stručnog usavršavanja, istaknuli su se problemi vezani za nedostatak komunikacije i blizine, otuđenost, pasivnost sudionika, uključivanje zbog pogrešnih razloga, problemi s tehnologijom te brži pad koncentracije.

U istraživanju se dio pitanja unutar anketnog upitnika odnosio i na informiranost pedagoga o ponudi online stručnog usavršavanja. Ispitanicima je postavljeno 5 pitanja vezanih uz navedeno. Ispitanici su upitani *Kako biste procijenili svoju upoznatost s ponudom online stručnog usavršavanja?* uz ponuđenu Likertovu skalu procjene od 1 (*Vrlo loša*) do 5 (*Odlična*). Najveći broj ispitanika, njih 60, odnosno 48,8% procijenio je svoju upoznatost s ponudom online stručnog usavršavanja ocjenom 4, a najmanji broj ispitanika, njih 4 (3,3%) s ocjenom 2. Ocjenu 3 izabralo je 32 (26%) ispitanika, dok je ocjenu 5 izabralo 27 (22%) ispitanika. Nitko od ispitanika nije izabrao najnižu ocjenu. Aritmetička sredina (\bar{x}) svih odgovora ispitanika, odnosno prosječna ocjena informiranosti pedagoga o ponudi online stručnog usavršavanja iznosi $\bar{x}=3,89$. Ipak, ukoliko zbrojimo ocjene 4 i 5, tada vidimo kako je više od 70% ispitanika procijenilo svoju upoznatost s ponudom online stručnog usavršavanja kao vrlo visoku, što je svakako pozitivno i sugerira zainteresiranost ispitanika za online stručno usavršavanje.

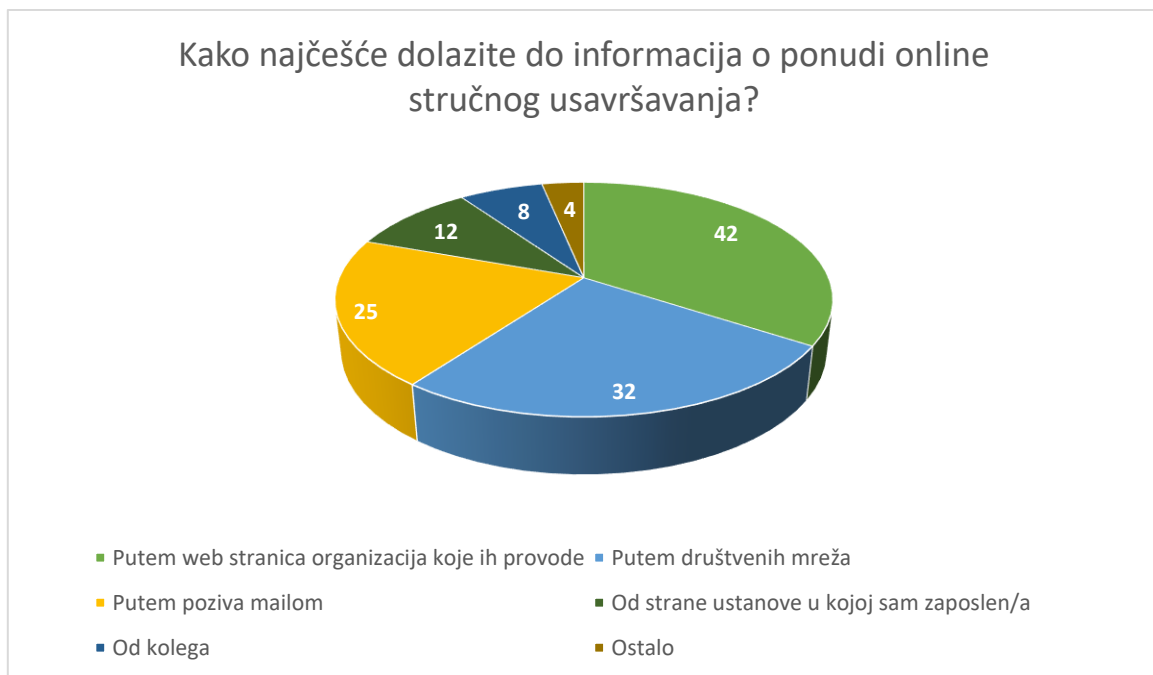

Graf 10. Kako biste procijenili svoju upoznatost s ponudom online stručnog usavršavanja?

U anketnom upitniku postavljeno je i pitanje o tome kako najčešće pedagogi dolaze do informacija o ponudi online stručnog usavršavanja. Pritom, ponuđeni su im odgovori „Putem

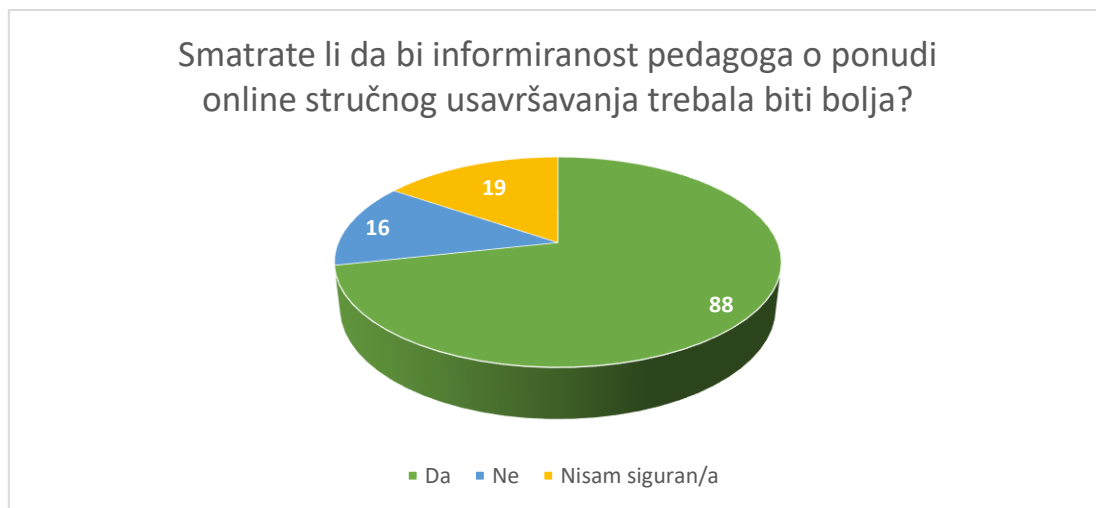
društvenih mreža“, „Putem web stranica organizacija koje ih provode“, „Od kolega“, „Od strane ustanove u kojoj sam zaposlen/a“, „Putem poziva mailom“, „Ne dolazim“ te „Ostalo“. Odgovori ispitanika na ovo pitanje su sljedeći:

- 34,1% ispitanika odgovorilo je s „Putem web stranica organizacija koje ih provode“,
- 26% ispitanika odgovorilo je s „Putem društvenih mreža“,
- 20,3% ispitanika odgovorilo je s „Putem poziva mailom“,
- 9,8% ispitanika odgovorilo je s „Od strane ustanove u kojoj sam zaposlen/a“,
- 6,5% ispitanika odgovorilo je s „Od kolega“,
- 3,2% ispitanika odgovorilo je s „Ostalo“ (*Sve navedeno; Sve pomalo; Od strane ustanove, putem društvenih mreža, putem poziva mailom te od strane voditeljice Županijskog stručnog vijeća*).

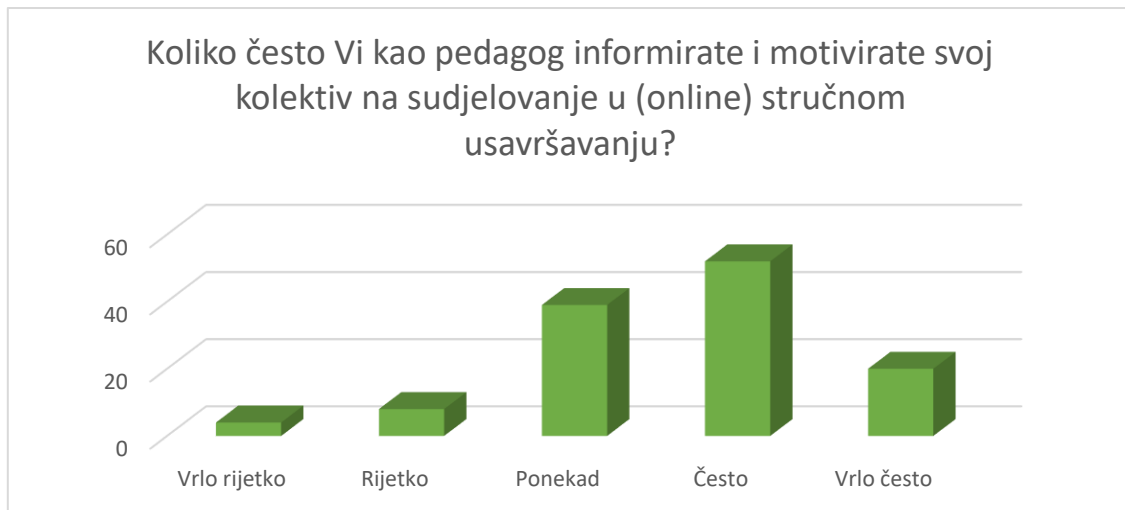
Graf 11. Kako najčešće dolazite do informacija o ponudi online stručnog usavršavanja?

Na pitanje *Smatrate li da bi informiranost pedagoga o ponudi online stručnog usavršavanja trebala biti bolja?* 88 ispitanika (72%) odgovorilo je s „Da“, 16 (13%) odgovorilo je s „Ne“, a njih 19 (15%) s „Nisam siguran/a“. Dobiveni rezultati ukazuju na potrebu za boljim sustavom informiranja stručnih suradnika pedagoga o ponudi online stručnog usavršavanja, kao i kontinuitetu istog. Rezultati su prikazani u *Grafu 12*.

Graf 12. Smatrate li da bi informiranost pedagoga o ponudi online stručnog usavršavanja trebala biti bolja?

Ispitanici su također upitani *Koliko često Vi kao pedagog informirate i motivirate svoj kolektiv na sudjelovanje u (online) stručnom usavršavanju?*. Svoje odgovore odabirali su uz pomoć Likertove skale procjene od 1 do 5, pri čemu je ocjena 1 označavala „Vrlo rijetko“, a ocjena 5 „Vrlo često“. Dio ispitanika, njih 31,7%, izabrao je ocjenu 3, a 9,8% ispitanika izabrao je ocjene 1 i 2. Gotovo 60% ispitanika izabrao je ocjene 4 i 5, što dovodi do zaključka kako većina ispitanika često, odnosno vrlo često informira i motivira svoj kolektiv na sudjelovanje u (online) stručnom usavršavanju, a navedeno je svakako vrlo pozitivno. Ipak, pomalo je zabrinjavajuća činjenica da oko 40% ispitanika navodi kako vrlo rijetko informira i motivira svoj kolektiv za sudjelovanje u online stručnom usavršavanju, obzirom da je to sastavni dio posla stručnih suradnika pedagoga i kao takav trebao bi biti obavezan. Aritmetička sredina (\bar{x}) svih odgovora ispitanika, odnosno prosječna ocjena o tome koliko često pedagozi informiraju i motiviraju svoj kolektiv na sudjelovanje u (online) stručnom usavršavanju iznosi $\bar{x}=3,62$. Rezultati sugeriraju kako pedagozi shvaćaju važnost stručnog usavršavanja pa nastoje motivirati i svoje kolege da u njemu sudjeluju za njihovu osobnu dobrobit, ali i dobrobit cijelog kolektiva. Rezultati su prikazani u *Grafu 13*.

Graf 13. Koliko često Vi kao pedagog informirate i motivirate svoj kolektiv na sudjelovanje u (online) stručnom usavršavanju?

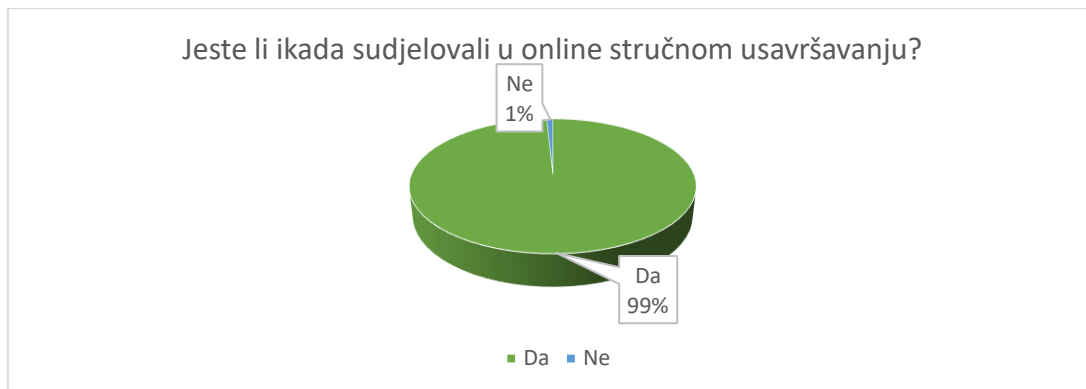
Jedno otvoreno pitanje koje je bilo postavljeno ispitanicima glasilo je *Na koji/e način/e informirate svoj kolektiv o ponudi (online) stručnog usavršavanja?*. Obzirom na velik broj različitih odgovora, oni su kodirani i podijeljeni u nekoliko kategorija:

- *Usmenim putem (razgovor, poziv, uživo, usmeno),*
- *Digitalnim putem (mail, društvene mreže, poruke, virtualne zbornice, Zoom, Teams, Viber grupe, WhatsApp grupe)*
- *Tiskanim putem (oglasna ploča u zbornici, letci)*
- *Sastanci (Razredno i Učiteljsko vijeće, sjednice, sastanci).*

Zanimljivo je istaknuti i odgovor jednog ispitanika koji je glasilo „*Ne informiram ih, neka se sami informiraju*“ koji, obzirom da je poznato kako je upravo pedagog osoba zadužena za područje stručnog usavršavanja svojih kolega, nije u skladu s pedagoškom praksom. Također, ranije je navedeno i kako otprilike 40% ispitanika vrlo rijetko informira i motivira svoj kolektiv za sudjelovanje u online stručnom usavršavanju, što također čudi obzirom da bi to trebao biti sastavni dio posla pedagoga. Ovo pitanje moglo bi biti dobra podloga za neka daljnja istraživanja na tu temu.

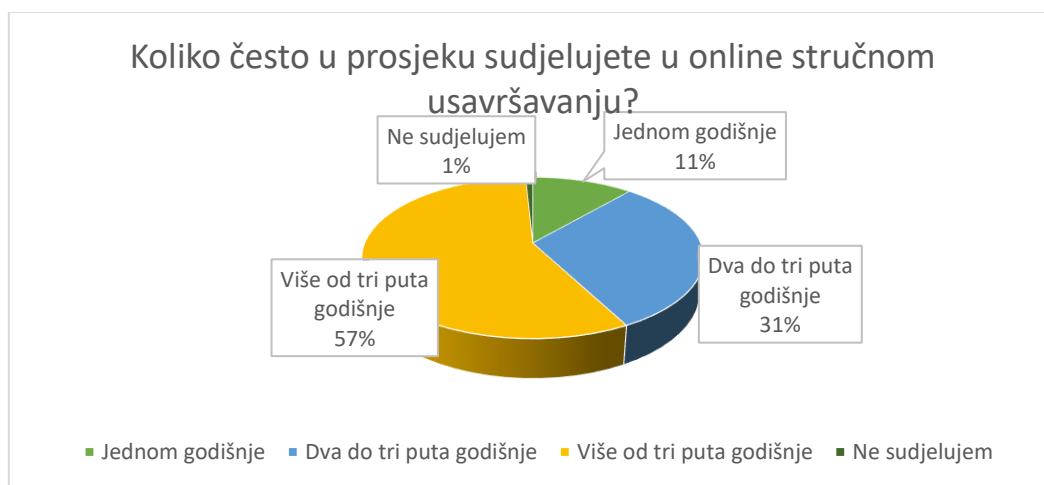
U ovom istraživanju ispitana su i iskustva sudjelovanja stručnih suradnika pedagoga u online stručnom usavršavanju pa su ispitanici tako odgovarali na nekoliko pitanja o navedenom. Prvo pitanje na koje su morali odgovoriti jest *Jeste li ikada sudjelovali u online stručnom*

usavršavanju? na koje je 122 (99%) ispitanika odgovorila potvrdno, a samo 1 (1%) ispitanik negativno.

Graf 14. Jeste li ikada sudjelovali u online stručnom usavršavanju?

Analizom odgovora ispitanika na pitanje *Koliko često u prosjeku sudjelujete u online stručnom usavršavanju?* ustanovljeno je kako je njih 56,9% procijenilo da je to više od tri puta godišnje, 30,9% dva do tri puta godišnje, 11,4% jednom godišnje, a 0,8% se izjasnilo kako ne sudjeluje u online stručnom usavršavanju. Obzirom na navedeno, vidljivo je kako se većina ispitanika bar dva puta godišnje stručno usavršava online putem, što je vjerojatno rezultat pojačanog korištenja digitalnih oblika učenja od pojave pandemije virusa COVID-19, ali je u svakom slučaju pozitivno. Kada uzmemo u obzir sve navedeno, možemo zaključiti kako stručni suradnici pedagozi redovito sudjeluju u online stručnom usavršavanju čime se **potvrđuje Hipoteza 4 (H4)**.

Graf 15. Koliko često u prosjeku sudjelujete u online stručnom usavršavanju?

Kada usporedimo odgovore ispitanika o učestalosti sudjelovanja u online stručnom usavršavanju s njihovim spolom, dolazimo do rezultata kako 66 (57,89%) žena više od tri puta godišnje sudjeluje u online stručnom usavršavanju, 34 (29,82%) žena sudjeluje dva do tri puta godišnje, 13 (11,40%) žena sudjeluje jednom godišnje, dok 1 (0,87%) žena ne sudjeluje u online stručnom usavršavanju. S druge strane, po 4 muškarca izjasnila su se kako sudjeluju u online stručnom usavršavanju više od tri puta godišnje te dva do tri puta godišnje, dok se 1 muškarac izjasnio kako sudjeluje jednom godišnje. Nitko od muškaraca nije se izjasnio kako ne sudjeluje u online stručnom usavršavanju. Iz svega navedenog, dalo bi se zaključiti kako stručni suradnici pedagozi ženskog spola češće sudjeluju u online stručnom usavršavanju, no obzirom na značajnu razliku, odnosno neravnomjernost u omjeru ispitanika ženskog i muškog spola (93% žena i 7% muškaraca) te činjenicu kako se i muškarci ispitanici redovito online stručno usavršavaju, **Hipoteza H.4.1. ne može se potvrditi.**

SPOL	UČESTALOST	
	SUDJELOVANJA U ONLINE STRUČNOM USAVRŠAVANJU	FREKVENCIJA ODGOVORA (f)
ŽENA (N=114)	<i>Jednom godišnje</i>	13
	<i>Dva do tri puta godišnje</i>	34
	<i>Više od tri puta godišnje</i>	66
	<i>Ne sudjelujem</i>	1
MUŠKARAC (N=9)	<i>Jednom godišnje</i>	1
	<i>Dva do tri puta godišnje</i>	4
	<i>Više od tri puta godišnje</i>	4
	<i>Ne sudjelujem</i>	0

Tablica 1. Učestalost sudjelovanja u online stručnom usavršavanju obzirom na spol

Usporedbom radnog iskustva ispitanika s njihovim odgovorima na prethodno navedeno pitanje o učestalosti sudjelovanja u online stručnom usavršavanju, vidljivo je kako se s porastom godina radnog iskustva, ne mijenja i učestalost sudjelovanja, odnosno kako stručni suradnici pedagozi neovisno o radnom iskustvu dominantno procjenjuju kako u prosjeku sudjeluju u

online stručnom usavršavanju više od tri puta godišnje. Naime, od 28 ispitanika s manje od pet godina radnog iskustva, najveći broj, njih 13 (46,4%), procijenio je kako sudjeluje u online stručnom usavršavanju više od tri puta godišnje, baš kao i 13 (48,1%) od 27 njihovih kolega s pet do deset godina radnog iskustva. Od 25 ispitanika s deset do dvadeset godina radnog iskustva, njih 18 (72%) procijenilo je kako sudjeluje u online stručnom usavršavanju više od tri puta godišnje, dok je od 43 ispitanika s više od dvadeset godina radnog iskustva to učinilo njih 27 (62,8%). Uzimajući u obzir sve navedeno, dolazimo do zaključka kako je **Hipoteza H4.2. odbačena.**

UČESTALOST SUDJELOVANJA U ONLINE STRUČNOM USAVRŠAVANJU (frekvencija odgovora - f) (N=123)				
GODINE RADNOG ISKUSTVA	<i>Jednom godišnje</i>	<i>Dva do tri puta godišnje</i>	<i>Više od tri puta godišnje</i>	<i>Ne sudjelujem</i>
<i>Manje od 5 godina</i>	3	12	13	0
<i>5 do 10 godina</i>	4	9	13	1
<i>10 do 20 godina</i>	0	7	18	0
<i>Više od 20 godina</i>	7	9	27	0

Tablica 2. Učestalost sudjelovanja u online stručnom usavršavanju obzirom na godine radnog iskustva

Također, ispitanici su upitani da navedu organizaciju/e na čijim su online stručnim usavršavanjima sudjelovali, a najčešći odgovori bili su:

- *Agencija za odgoj i obrazovanje,*
- *CARNET,*
- *Pragma,*
- *KoHo pedagogija,*
- *Ministarstvo znanosti i obrazovanja,*
- *Crveni križ,*
- *Udruga Magni,*
- *Hrvatska psihološka komora,*

- *Županijsko stručno vijeće,*
- *Agencija za mobilnost,*
- *Poliklinika za zaštitu djece i mladih,*
- *Nastavni zavod za javno zdravstvo,*
- *Izdavačke kuće (Alfa, Školska knjiga, Profil),*
- *Forum za slobodu odgoja.*

Uz navedeno, ispitanici su navodili i brojne druge manje udruge i organizacije koje nude online stručno usavršavanje iz raznih područja odgoja i obrazovanja.

Ispitanici su svoja dosadašnja iskustva s online stručnih usavršavanjima opisali kao pretežito pozitivna (*dobra, odlična, pozitivna, zanimljiva, informativna, super*). Ipak, značajan broj ispitanika istaknuo je kako unatoč pozitivnim online iskustvima, ipak preferira usavršavanja uživo. Ispitanici prepoznaju brojne prednosti online oblika usavršavanja poput *manjih troškova, fleksibilnosti, ekonomičnosti, naknadno dostupnih snimki, preciznosti sadržaja te pružanja ugone jer se mogu slušati u udobnosti svoga doma*. S druge strane, ispitanici su svjesni i nedostataka takvog oblika usavršavanja pa su tako naveli kako *nisu sva usavršavanja nužno kvalitetna, često su koncipirana kao „suhoparna predavanja“, nedostaje interakcije sa sudionicima, rasprave nisu dinamične, teško je zadržati koncentraciju jer su predavanja preduga, znanje se teško prenosi i nedostaje kontakt licem u lice*. Bez obzira na sve navedeno, ispitanici su svjesni kako su u ograničenim uvjetima kakvi su vladali, na primjer tijekom pandemije, online oblici stručnog usavršavanja bili svrhoviti, zanimljivi i dostupni te su im omogućili lakše nošenje sa globalnom situacijom i posvećivanje svome radu.

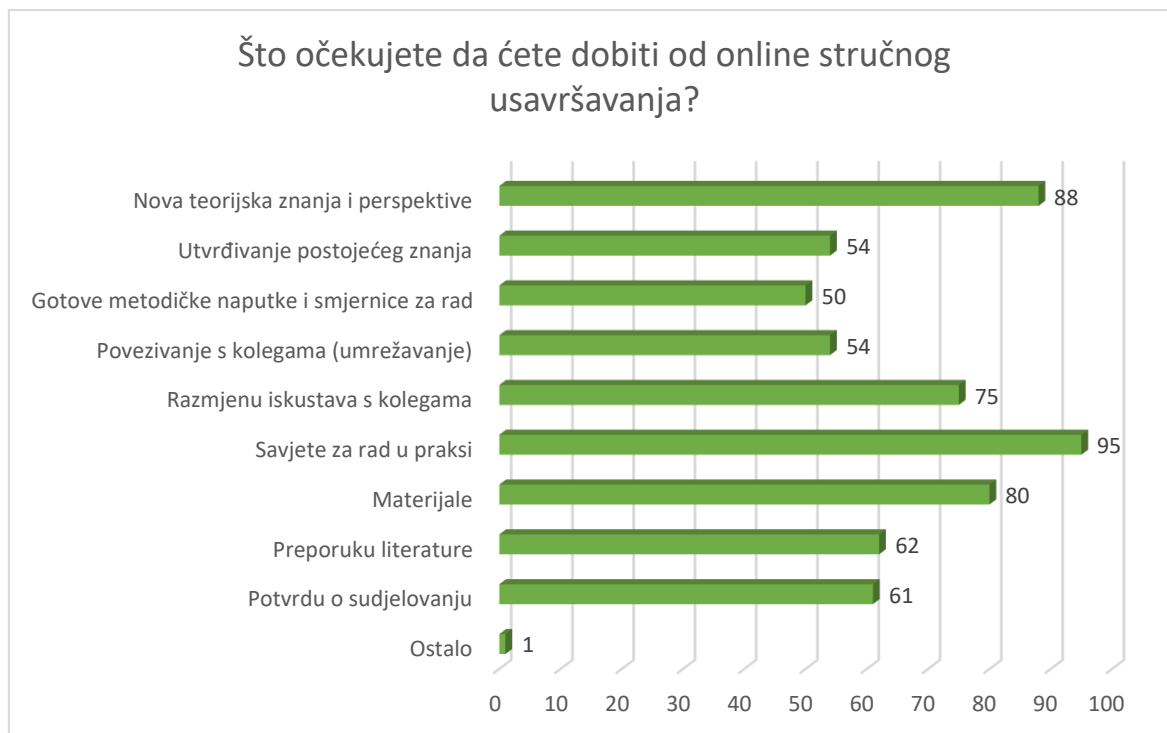
Kao najveću koristi od sudjelovanja u online stručnom usavršavanju, ispitanici su najčešće navodili sljedeće:

- *Dostupnost, ekonomičnost, brzina,*
- *Nove informacije i nova znanja,*
- *Povezivanje s kolegama i razmjena iskustava,*
- *Manji gubitak vremena,*
- *Manji troškovi,*
- *Boravak kod kuće (osobni prostor),*
- *Bolja vremenska organizacija,*
- *Veća mogućnost sudjelovanja,*
- *Samostalno biranje tema prema interesima,*

- *Pristup snimkama,*
- *Lokacija nije presudna,*
- *Komocija,*
- *Veći broj sudionika,*
- *Mogućnost bolje koncentracije,*
- *Nema potrebe za putovanjem.*

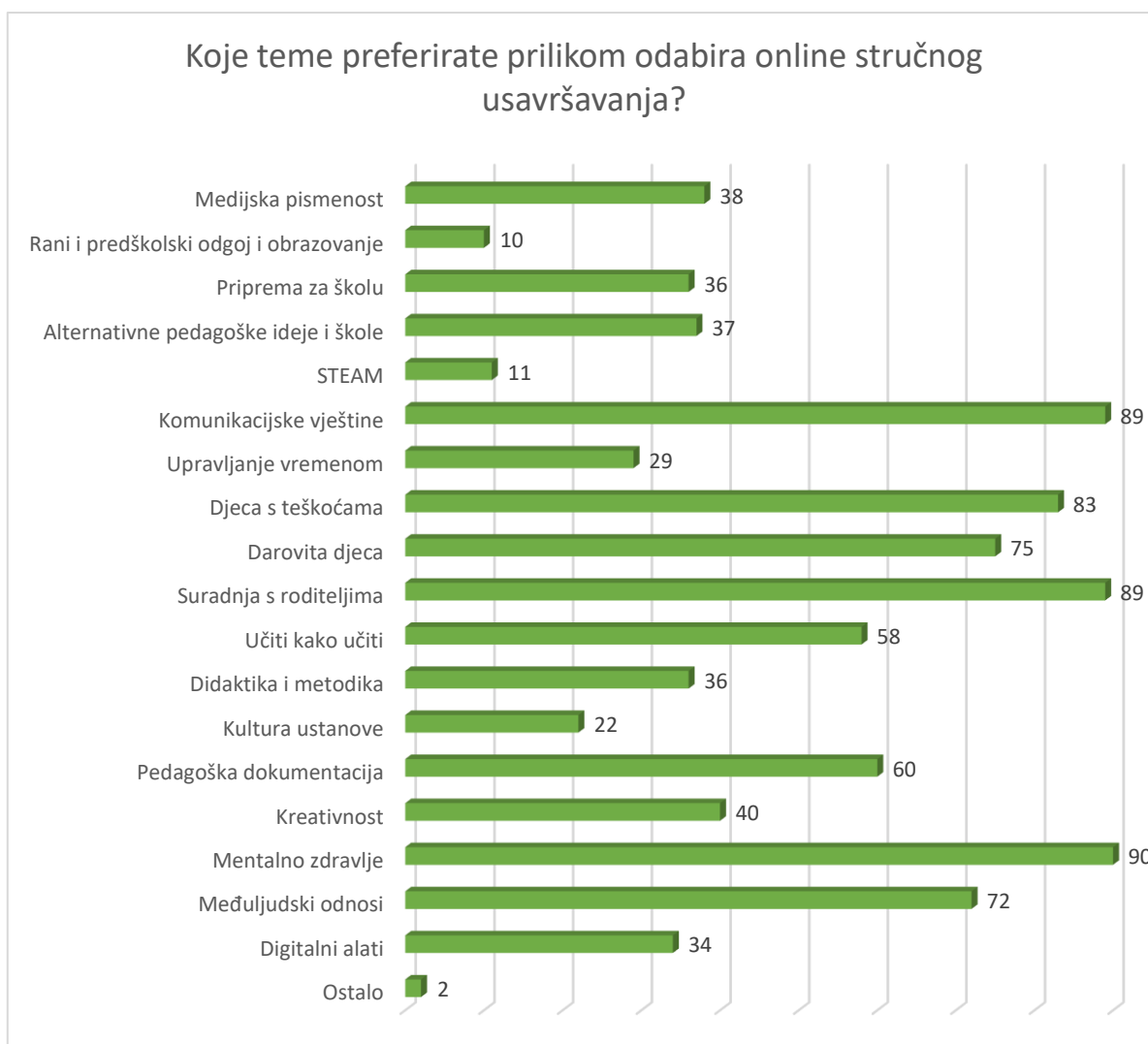
Najčešći odgovori ispitanika na pitanje o tome što ih motivira za sudjelovanje u online stručnom usavršavanju bili su *dostupnost, želju za novim znanjima, osobni i profesionalni napredak, raznolikost tema, razmjenu iskustava s kolegama, primjere dobre prakse, važnost tema, potrebu za educiranjem, potvrde o sudjelovanju, praćenje zbivanja u praksi, rješavanje aktualnih problema, smjernice za rad, korist za vlastiti rad, želju za cjeloživotnim učenjem, jednostavnost sudjelovanja.* Iako je dio ispitanika naveo kako ih ništa osobito ne motivira ili da se motiviraju sami, dubljom analizom odgovora ustanovljeno je kako je većina ispitanika intrinzično motivirana, odnosno kako ih motivira želja za znanjem, napretkom te osobnim i profesionalnim razvojem, a ne vanjski čimbenici poput potvrda o sudjelovanju ili materijala za rad. Ako uzmemo u obzir sve navedeno, možemo zaključiti kako su stručni suradnici pedagozi uistinu većinski intrinzično motivirani za sudjelovanjem u online stručnom usavršavanju. Time se **potvrđuje Hipoteza 5 (H5).**

Što se tiče očekivanja ispitanika od online stručnog usavršavanja, najveći broj sudionika među ponuđenim odgovorima izabrao je *savjete za rad u praksi, nova teorijska znanja i perspektive, materijale te razmjenu iskustava s kolegama.* Zanimljivo je istaknuti kako gotovo polovica ispitanika (49,6%) navodi kako očekuje *potvrdu o sudjelovanju* što potvrđuje novi (negativni) trend koji se pojavio s većom dostupnosti online stručnih usavršavanja. Najmanji broj ispitanika, njih 40,7%, izabrao je odgovor *gotove metodičke naputke i smjernice za rad.* Jedan ispitanik naveo je kako očekuje *sve isto kao i od usavršavanja uživo.*

Graf 16. Što očekujete da ćete dobiti od online stručnog usavršavanja?

Pomoću anketnog upitnika ispitana su i područja interesa stručnih suradnika pedagoga prilikom odabira online stručnog usavršavanja. Kao teme koje ispitanici najviše preferiraju prilikom online stručnog usavršavanja istaknule su se mentalno zdravlje (73,2%), suradnja s roditeljima (72,4%), komunikacijske vještine (72,4%), djeca s teškoćama (67,5%) i darovita djeca (61%). Teme koje ispitanici najmanje preferiraju su kultura ustanove (17,9%), STEAM (8,9%) te rani i predškolski odgoj i obrazovanje (8,1%). Dvoje ispitanika navelo je kako teme bira prema interesima i trenutnim potrebama, odnosno aktualnoj problematici, a ne prema tome održavaju li se online ili ne.

Graf 17. Koje teme preferirate prilikom odabira online stručnog usavršavanja?

Kao za razloge za odabir prethodno spomenutih tema, ispitanici su najviše istaknuli *osobni interes, zanimljivost tema, osjećaj nedovoljne kompetentnosti u tim područjima, želju za napretkom, aktualnost tema, korisnost za rad u praksi, svakodnevna iskustva u školama te činjenicu da rad u školi zahtijeva stalno učenje*. Uz to, ispitanici su navodili i konkretne izazove i ograničenja ustanova u kojima su zaposleni, a zbog kojih im je potrebno usavršavanje u određenim područjima.

Analizom prikupljenih podataka utvrđeno je kako po 3 muškarca imaju manje od 5 godina radnog iskustva te 5 do 10 godina iskustva, dvoje ima 10 do 20 godina radnog iskustva, a jedan više od 20 godina radnog iskustva. Nadalje, ustanovljeno je kako muškarci najčešće biraju teme iz područja teškoća ($f=7$), darovitosti ($f=5$), medijske pismenosti ($f=5$), komunikacijskih

vještina (f=5), mentalnog zdravlja (f=5) i međuljudskih odnosa (f=5). Teme koje muškarci najmanje biraju su upravljanje vremenom (f=1) te rani i predškolski odgoj i obrazovanje (f=1). Dvije ponuđene teme koje nitko od muških ispitanika nije odabrao su STEAM i kultura ustanove. Razlike u preferencijama tema obzirom na godine radnog iskustva muških ispitanika nisu utvrđene.

S druge strane, 25 ispitanika ženskog spola izjasnilo se kako ima manje od 5 godina radnog iskustva, njih 24 ima 5 do 10 godina radnog iskustva, 23 ima 10 do 20 godina radnog iskustva, a njih 42 više od 20 godina radnog iskustva. Ispitanici ženskog spola najviše biraju teme iz područja suradnje s roditeljima (f=86), mentalnog zdravlja (f=85), komunikacijskih vještina (f=84), teškoća (f=76) te darovitosti (f=70). Teme koje ženski ispitanici najrjeđe biraju su STEAM (f=11) te, kao i muški ispitanici, rani i predškolski odgoj i obrazovanje (f=9). Za razliku od muških ispitanika, kod ženskih ispitanika nije se dogodilo da neki od ponuđenih odgovora (tema) uopće ne biraju. Kada se usporede godine radnog iskustva s preferencijama tema online stručnog usavršavanja, dolazi se do zaključka kako ne postoje značajne razlike. Naime, žene kontinuirano, bez obzira na godine radnog iskustva, preferiraju sljedeće teme: *komunikacijske vještine, djeca s teškoćama, međuljudski odnosi, darovita djeca, suradnja s roditeljima, pedagoška dokumentacija, mentalno zdravlje, učiti kako učiti*. Najrjeđe birane teme među ženama su *STEAM, priprema za školu, kultura ustanove, upravljanje vremenom, medijska pismenost* te *rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. U Tablici 3. prikazane su frekvencije odgovora preferiranih tema obzirom na godine radnog iskustva ispitanika ženskog spola.

ŽENE (N = 114)				
(frekvencija odgovora – f)				
GODINE RADNOG ISKUSTVA	<i>Manje od 5 godina radnog iskustva</i> (N = 25)	<i>5 – 10 godina radnog iskustva</i> (N = 24)	<i>10 – 20 godina radnog iskustva</i> (N = 23)	<i>Više od 20 godina radnog iskustva</i> (N = 42)
<i>Komunikacijske vještine</i>	21	15	18	30
<i>Djeca s teškoćama</i>	20	17	14	25
<i>Međuljudski odnosi</i>	15	11	15	26
<i>Medijska pismenost</i>	8	6	7	12
<i>Darovita djeca</i>	18	14	15	23
<i>Suradnja s roditeljima</i>	20	15	19	32
<i>Pedagoška dokumentacija</i>	12	12	14	18
<i>Mentalno zdravlje</i>	20	14	19	32
<i>Učiti kako učiti</i>	9	10	11	24
<i>Didaktika i metodika</i>	8	4	8	12
<i>Kreativnost</i>	10	6	10	11
<i>Alternativne pedagoške ideje i škole</i>	10	8	4	12
<i>Upravljanje vremenom</i>	5	5	5	13
<i>Digitalni alati</i>	4	3	9	15
<i>STEAM</i>	2	6	2	1
<i>Priprema za školu</i>	2	8	11	11
<i>Kultura ustanove</i>	2	3	6	11
<i>Rani i predškolski odgoj i obrazovanje</i>	1	4	2	2

Tablica 3. Preferencije odabira tema online stručnog usavršavanja ženskih ispitanika obzirom na godine radnog iskustva

Zanimljivo je istaknuti i kako ispitanici oba spola najčešće biraju teme vezane uz komunikaciju, odnose i suradnju, kao i djecu s teškoćama i darovitu djecu. Ipak, obzirom na sve veću potrebu za savjetodavnim radom i suradnjom s brojnim subjektima odgoja i obrazovanja, ali i porast broja djece s teškoćama, pozitivno je što stručni suradnici pedagozi navedeno prepoznaju kao aktualno i u tim se područjima rada stručno usavršavaju.

Iz svega navedenog možemo zaključiti kako preferencije prilikom odabira tema online stručnog usavršavanja nisu povezane sa spolom niti godinama radnog iskustva ispitanika, odnosno možemo reći kako se preferencije odabira tema online stručnog usavršavanja kod stručnih suradnika pedagoga ne razlikuju. Obzirom na navedeno, ***Hipoteza 6 (H6) se odbacuje.***

8.7. RASPRAVA

Kao što je u teorijskom dijelu ovog rada već naglašeno, postoji velika potreba za cjeloživotnim učenjem i obrazovanjem uslijed suvremenih, dinamičnih promjena, a kao preduvjet za stvaranje društva znanja, odnosno napredak i razvoj društva. Obzirom na sve veću digitalizaciju, ne čudi kako su sve učestaliji i popularniji online oblici učenja, pa tako i stručnog usavršavanja. Stručni suradnici pedagozi, kao iznimno važan dio kolektiva odgojno-obrazovnih djelatnika, imaju zakonsku obvezu i odgovornost redovito se i kontinuirano stručno usavršavati, odnosno trajno profesionalno razvijati. Na taj način, oni ne utječu samo na vlastita znanja i kompetencije, već istovremeno svojim učenicima usađuju potrebu za cjeloživotnim učenjem.

Iako neka od prethodno provedenih istraživanja na temu stručnog usavršavanja pokazuju kako ispitanici smatraju kako u Hrvatskoj nema dovoljno vremena za učenje, kao što je slučaj s istraživanjem kojeg su proveli Klapan, Rafajac i Rončević 2008. godine, istraživanje u sklopu ovog rada pokazalo je upravo suprotno te dokazalo kako su stručni suradnici pedagozi visoko intrinzično motivirani za sudjelovanje u istom te kako prepoznaju njegovu važnost za svoj profesionalni i osobni napredak i razvoj pa samim time vrlo često sudjeluju u istom i to u obliku online stručnog usavršavanja. Uz to, istraživanje provedeno u sklopu ovog rada uvelike se slaže s istraživanjem kojeg je Udovičić provela godinu ranije (2022), a čiji rezultati pokazuju kako pedagozi veliku pažnju posvećuju cjeloživotnom učenju i profesionalnom razvoju te kako aktivno obraćaju pažnju na postojeće kompetencije, one koje treba poboljšati te one koje treba steći. Navedene razlike između rezultata iz 2008. i 2023. godine mogle bi biti rezultat promjena u samim politikama obrazovanja, odnosno stavljanja većeg fokusa na koncepte cjeloživotnog

učenja i obrazovanja unutar obrazovnih sustava diljem svijeta. Isto tako, pandemija virusa COVID-19, zbog svojeg višegodišnjeg trajanja, zasigurno je doprinijela većoj „popularnosti“ trenda (online) stručnog usavršavanja. Zanimljivo je istaknuti i da se, baš kao u istraživanju od Udovičić (2022), pokazalo kako je većina ispitanika zadovoljna raznolikošću tema, no ne i dinamikom, odnosno smanjenom aktivnošću sudionika prilikom (online) stručnog usavršavanja.

Prednosti online stručnog usavršavanja koje su ispitanici u istraživanju navodili odnosile su se pretežito na fleksibilnost, ekonomičnosti i dostupnost online stručnog usavršavanja, manje troškove i financijsku isplativost, širok spektar tema, veće mogućnosti za sudjelovanje, dostupnost snimki i materijala te umrežavanje s kolegama bez obzira na geografsku udaljenost. Sve navedeno u skladu je i s najvećim prednostima online stručnog usavršavanja koje navode autorice Celizić i Zovko (2021) – *fleksibilnost, mogućnost uporabe resursa koji su lokalno često nedostupni, povećana geografska dostupnost, fleksibilnost glede obujma, mogućnost pružanja potpore u stvarnom vremenu* (Celizić i Zovko, 2021).

Ipak, ispitanici su itekako svjesni i nedostataka online stručnog usavršavanja, kao i činjenice da nije uvijek riječ o kvalitetnom sadržaju. Tom činjenicom bavili su se i autori Bognar i Filipov (2020) te Celizić i Zovko (2021) koji su stavili naglasak na potrebu za osiguravanjem kvalitetnog i svrsishodnog online stručnog usavršavanja koje odgovara potrebama sudionika te omogućuje njihov trajni profesionalni razvoj (Bognar i Filipov, 2020; Celizić i Zovko, 2021).

Prema prikupljenim i analiziranim podacima u ovom istraživanju dolazi se do zaključka kako stručni suradnici pedagozi smatraju kako je online stručno usavršavanje važan dio profesionalnog razvoja pedagoga. Uz to, procjenjuju kako online stručno usavršavanje ima više prednosti nego nedostataka. Ono što je važno istaknuti kao vrlo pozitivno jest činjenica da stručni suradnici pedagozi redovito sudjeluju u online stručnom usavršavanju te je to rezultat njihove intrinzične, a ne ekstrinzične motivacije. Rezultati su pokazali kako učestalost sudjelovanja u online stručnom usavršavanju ne ovisi o godinama radnog iskustva, niti o spolu te kako se preferencije prilikom odabira tema online stručnog usavršavanja ne razlikuju prema godinama radnog iskustva ni spolu. Drugim riječima, stručni suradnici pedagozi sudjeluju u online stručnom usavršavanju neovisno o svom dosadašnjem radnom iskustvu, a teme biraju prema osobnim interesima i aktualnosti problematike u praksi. Ipak, bez obzira na sve pozitivno što su navodili o online stručnom usavršavanju te činjenicu da u njemu redovito sudjeluju,

ispitanici su jasno istaknuli kako preferiraju stručno usavršavanje uživo koje omogućuje više komunikacije, razmjenu iskustava s kolegama te aktivno sudjelovanje.

Provedeno istraživanje može služiti kao polazište za daljnja istraživanja na ovu temu, osobito po pitanjima načina na koji stručni suradnici pedagozi informiraju svoj kolektiv o ponudi online stručnog usavršavanja te ga motiviraju za sudjelovanje u istom, obzirom da pojedini ispitanici smatraju kako bi kolege to sami trebali činiti, odnosno smatraju kako to nije zadaća pedagoga, iako teorija tvrdi drugačije. Također, bilo bi vrlo zanimljivo dublje istražiti kako stručni suradnici pedagozi vide kvalitetno organizirano i sadržajno bogato (online) stručno usavršavanje koje sadrži idealan omjer teorije, praktičnih primjera te aktivnosti za sudionike (obzirom da su to navodili kao ono što cijene i preferiraju prilikom stručnog usavršavanja) te načine na koje bi ga osmislili, organizirali i proveli.

9. ZAKLJUČAK

Kontinuitet učenja tijekom života vrlo je važan iz razloga što znanja i vještine koje steknemo u djetinjstvu ili mladenaštvu, tijekom studija ili usavršavanja, neće doživotno trajati. Upravo iz tog razloga, većina svjetskih zemalja posljednjih desetljeća naglasak stavlja na koncept cjeloživotnog učenja i obrazovanja, čime se nastoji osigurati upravo kontinuitet učenja tijekom života te transformacija društava u takozvana društva znanja. Obzirom da cjeloživotno učenje predstavlja jedan od osnovnih predujeta za društvo znanja, ne čudi kako se osobita pažnja posvećuje trajnom profesionalnom razvoju, odnosno stručnom usavršavanju djelatnika u svim područjima rada. Osobit naglasak stavljen je pritom na odgojno-obrazovne djelatnike koji imaju zakonsko pravo, obvezu, ali i odgovornost kontinuirano se stručno usavršavati u područjima relevantnima za svoj rad i pedagošku praksu općenito. Suvremena tehnologija te digitalizacija koje su se pojavile u svim sferama života, pa tako i u području učenja i obrazovanja, učinile su da se procesi učenja sviju, uključujući i odgojno-obrazovnih djelatnika, prenesu u online oblike. Ipak, bez obzira na veliku ponudu i raznolikost online stručnog usavršavanja, nije nužno uvijek riječ o kvalitetnom sadržaju. Istraživanja vezana uz trajni profesionalni razvoj te (online) stručno usavršavanje stručnih suradnika pedagoga provedena u posljednja dva desetljeća svjedoče o različitim iskustvima i stavovima pedagoga prema (online) stručnom usavršavanju. Iako većina pedagoga prepoznaje prednosti online stručnog usavršavanja, dobar dio njih svjestan je i brojnih nedostataka takvog oblika stručnog usavršavanja. No, bez obzira na sve navedeno, jasno je kako je potreba za kvalitetnim, kontinuiranim stručnim usavršavanjem sve veća, a promjene u ponudi, organizaciji i osiguravanju istog nužne.

Kao što svaki stručni suradnik pedagog zna, kako bi se praksa mijenjala, potrebno ju je prvo istražiti, odnosno utvrditi njezino postojeće stanje. Upravo iz tog razloga, ali i zbog osobnog interesa i iskustva u području online stručnog usavršavanja, u sklopu ovog rada provedeno je istraživanje o stavovima stručnih suradnika pedagoga o online stručnom usavršavanju. Cilj istraživanja bio je ispitati stavove, iskustva te motivaciju stručnih suradnika pedagoga za sudjelovanje u istom. Istraživanje je provedeno u lipnju 2023. godine na uzorku od 123 ispitanika – pedagoga zaposlenih u osnovnim školama diljem Republike Hrvatske. Analizom prikupljenih podataka došlo se do zaključka kako stručni suradnici pedagozi redovito sudjeluju u različitim oblicima online stručnog usavršavanja te kako su informirani o ponudi istog. Uz to, zaključeno je kako se učestalost njihova sudjelovanja u online stručnom usavršavanju ne razlikuje prema spolu niti godinama radnog iskustva. Isto tako, utvrđeno je kako bez obzira na

spol i radno iskustvo, stručni suradnici pedagozi pretežito odabiru teme iz istih područja svoje znanosti, a to čine prema vlastitim interesima, ali i potrebama u praksi, odnosno prema aktualnosti problematike. Istraživanjem je utvrđeno i kako stručni suradnici pedagozi procjenjuju kako online stručno usavršavanje ima više prednosti (*fleksibilnost, dostupnost, financijska isplativost, raznolikost tema, dostupnost snimki i materijala, jednostavnost, praktičnost, nema potrebe za putovanjem* i sl.) nego nedostataka (*otuđenost, pasivnost, nedostatak komunikacije, nemogućnost razmjene iskustava s kolegama, jednosmjerna komunikacija*), no ipak preferiraju stručno usavršavanje uživo jer im ono omogućuje da zadovolje sve ono što smatraju nedostacima online stručnog usavršavanja – tada je bolja komunikacija, postoji više mogućnosti za aktivno sudjelovanje te više prilika za umrežavanje i razmjenu iskustava s kolegama.

Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, provedeno istraživanje te iz njega dobiveni rezultati mogu služiti kao polazište za daljnja istraživanja na temu online stručnog usavršavanja ili stručnog usavršavanja općenito. Ipak, u vidu treba imati i kako je ovo istraživanje imalo određena ograničenja koja se moraju uzeti u obzir. Na primjer, istraživanje se spletom okolnosti provodilo tijekom samog završetka školske godine, što je zasigurno negativno utjecalo na broj ispitanika. Drugim riječima, pretpostavlja se kako bi uzorak bio veći da je istraživanje provedeno u nekom drugom periodu kada pedagozi nisu pod tolikom količinom (administrativnog) posla. Također, zbog ekonomičnosti i preciznosti, uzorak je ograničen na stručne suradnike pedagoge u osnovnim školama, no smatram kako bi bilo zanimljivo istražiti stavove odgojno-obrazovnih djelatnika o online stručnom usavršavanju te usporediti podatke prema razinama djelovanja (rani i predškolski odgoj i obrazovanje, osnovna škola, srednja škola, visoko obrazovanje).

10. LITERATURA

- 1) Agencija za odgoj i obrazovanje (2023). <https://www.azoo.hr/profesionalni-razvoj/katalog-strucnih-skupova/> (Datum pristupa: 6.6.2023.)
- 2) Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (2023). <https://www.asoo.hr/obrazovanje/obrazovanje-odraslih/cjelozivotno-ucenje/> (Datum pristupa: 24.5.2023.)
- 3) Batarelo Kokić, I. (2020) Učim od doma: školovanje u vrijeme pandemije COVID-19 bolesti. U: Strugar, V., Kolak, A. i Markić, I. (ur.) *Školovanje od kuće i nastava na daljinu u vrijeme HR-COVID-19*. Zagreb: Bjelovar, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU); Hrvatsko pedagojsko društvo; Element, str. 7-25.
- 4) Bognar, B. i Filipov, M. (2020) Online stručno usavršavanje: važan uvjet uspješne nastave na daljinu. U: Kolak, A. i Markić, I. (ur.) *Školovanje od kuće i nastava na daljinu u vrijeme HR-COVID-19* (online). Zagreb; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveno-istraživački i umjetnički rad u Bjelovaru; Hrvatsko pedagojsko društvo, str. 203-239. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/1078705> (Datum pristupa: 13.2.2023.)
- 5) CARNET (2023). <https://www.carnet.hr/> (Datum pristupa: 15.7.2023.)
- 6) Celizić, M. i Zovko, A. (2021) Stavovi odgojitelja rane i predškolske dobi prema online stručnom usavršavanju, *Metodički obzori* (online), 16 (2 (31)), str. 47-69. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/396913> (Datum pristupa: 9.6.2023.)
- 7) *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja*, Narodne novine 63/2008). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html (Datum pristupa: 21.04.2023.)
- 8) Economy-Pedia.com (2023). <https://hr.economy-pedia.com/11035058-knowledge-society> (Datum pristupa: 24.5.2023.)
- 9) ENNEA (2023). <https://ennea.hr/> (Datum pristupa: 6.6.2023.)

- 10) Forum za slobodu odgoja (2023). <https://fso.hr/> (Datum pristupa: 15.7.2023.)
- 11) Horvat, A., i Lapat, G. (2012) CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE UČITELJA, *Andragoški glasnik*, 16(2 (29)), str. 131-142. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/103394> (Datum pristupa: 21.04.2023.)
- 12) Hrvatska enciklopedija (2023).
<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57912> (Datum pristupa: 9.6.2023.)
- 13) Hrvatska enciklopedija (2023). <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58036> (Datum pristupa: 9.6.2023.)
- 14) Hrvatski Crveni križ (2023). <https://www.hck.hr/> (Datum pristupa: 15.7.2023.)
- 15) Jonjić, V. (2017) *Stavovi i stereotipi*. Završni rad. Split: Pomorski fakultet.
- 16) Jozić, N. (2022) *Značaj cjeloživotnog učenja*. Završni rad. Rijeka: Filozofski fakultet.
- 17) Kiss, I. (2020) Profesionalni razvoj pedagoških djelatnika usmjeren komunikacijskim kompetencijama. Dostupno na:
https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/profesionalni_razvoj_pedagoskih_djelatnika_usmjeren_komunikacijskim_kompetencijama_irena_kiss.pdf (Datum pristupa: 3.7.2023.)
- 18) KoHo pedagogija (2023). <https://www.kohopedagogija.com/> (Datum pristupa: 6.6.2023.)
- 19) Ledić, J., Staničić, S. i Turk, M. (2013) *Kompetencije školskih pedagoga*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
- 20) Matijević, K. (2020) *Stavovi pedagoga o programima prevencije nasilja u srednjim školama*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.

- 21) Matijević, M. (2011) Kakvo znanje trebamo za društvo znanja? U: Jasmina Starec (ur.). Zbornik prispevkov: Mednarodna znanstvena konferenca. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/747181> (Datum pristupa: 24.5.2023.)
- 22) Memorandum o cjeloživotnom učenju (2000). Dostupno na: <http://www.hzpou.hr/?gid=5&aid=26> (Datum pristupa: 15.2.2023.)
- 23) Mužina, D. (2018) *Masovni otvoreni online tečajevi*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- 24) Ní Bhroin, O. i sur. (2020) *Sustav procjene kvalitete stručnog usavršavanja u nadležnosti Agencije za odgoj i obrazovanje (QA-INSETTA-ETTA)*, Izvješće. Dostupno na: https://www.azoo.hr/app/uploads/2020/12/Rezultati_istra%C5%BEivanja_projekta_A_ZOO-a_Sustav_procjene_kvalitete_stru%C4%8Dnog_usavr%C5%A1avanja.pdf (Datum pristupa: 9.6.2023.)
- 25) Program rada Agencije za odgoj i obrazovanje za 2023. godinu (2023). Dostupno na: <https://www.azoo.hr/app/uploads/2022/12/Program-rada-AZOO-2023..pdf> (Datum pristupa: 6.6.2023.)
- 26) Pravilnik o napredovanju učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u osnovnim i srednjim školama i učeničkim domovima (2019). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_07_68_1372.html (Datum pristupa: 6.6.2023.)
- 27) Purgar, M., i Bek, N. (2014) PRAVO ODGOJNO-OBRAZOVNIH RADNIKA NA TRAJNO STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE I USAVRŠAVANJE, *Pravni vjesnik*, 30(2), str. 345-353. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/132106> (Datum pristupa: 06.06.2023.)
- 28) Udovičić, S. (2022) *Zadovoljstvo pedagoga osnovnih škola trajnim profesionalnim razvojem*. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- 29) Udruga MAGNI (2023). <https://www.magni-osijek.com/> (Datum pristupa: 15.7.2023.)

- 30) Udruga Pragma (2023). <https://www.udruga-pragma.hr/> (Datum pristupa: 15.7.2023.)
- 31) Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje (2020). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_07_85_2020.html (Datum pristupa: 6.6.2023.)
- 32) Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2020). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> (Datum pristupa: 6.6.2023.)
- 33) Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (2022). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju> (Datum pristupa: 6.6.2023.)

11. PRILOZI

11.1. ANKETNI UPITNIK

Poštovani,

Ispred Vas se nalazi kratki anketni upitnik na temu *Stavovi stručnih suradnika pedagoga o online stručnom usavršavanju* kojim se prikupljaju podaci u svrhu izrade diplomskog rada studentice pedagogije Tamare Škrinjar s Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Diplomski rad izrađuje se pod mentorstvom doc. dr. sc. Ivana Markića.

Ispunjavanje anketnog upitnika u potpunosti je **anonimno i dobrovoljno**, a za njegovo rješavanje potrebno je **5 do 10 minuta**. Prikupljeni podaci koristit će se isključivo u svrhu pisanja diplomskog rada.

Ispunjavanjem upitnika dajete suglasnost za korištenje Vaših odgovora u svrhu pisanja diplomskog rada.

Anketni upitnik mogu ispuniti svi **stručni suradnici pedagozi zaposleni u osnovnim školama**.

Za sve dodatne informacije i pitanja ili za rezultate istraživanja možete se javiti na tamy1skrinjar@gmail.com!

Zahvaljujem Vam na uloženom trudu i vremenu!

Tamara Škrinjar,

Studentica 5. godine pedagogije

Napomena: Stavovi se u ovom kontekstu odnose na znanja o vlastita iskustva i motivaciju za sudjelovanjem u (online) oblicima stručnog usavršavanja.

OPĆENITE INFORMACIJE

- 1) Dob: _____

- 2) Spol:
 - a) Žena
 - b) Muškarac
 - c) Ne želim se izjasniti

- 3) Godine radnog iskustva:
 - a) Manje od 5 godina
 - b) 5-10 godina
 - c) 10-20 godina
 - d) Više od 20 godina

POZNAVANJE POJMA (ONLINE) STRUČNO USAVRŠAVANJE

- 4) Smatrate li stručno usavršavanje važnim dijelom profesionalnog razvoja pedagoga?
 - a) Da
 - b) Ne
 - c) Nisam siguran/a

- 5) Jeste li upoznati s pojmom **online** stručnog usavršavanja?
 - a) Da
 - b) Ne
 - c) Nisam siguran/a

- 6) Smatrate li online stručno usavršavanje važnim dijelom profesionalnog razvoja pedagoga?
- a) Da
 - b) Ne
 - c) Nisam siguran/a

SUDJELOVANJE U STRUČNOM USAVRŠAVANJU

- 7) Koliko često sudjelujete u nekom obliku stručnog usavršavanja?
- a) Jednom godišnje
 - b) Dva do tri puta godišnje
 - c) Više od tri puta godišnje
- 8) Preferirate li stručno usavršavanje uživo ili online?
- a) Uživo
 - b) Online
- 9) Koje oblike stručnog usavršavanja preferirate?
- a) Stručni skupovi
 - b) Konferencije
 - c) Webinar/online edukacije
 - d) Samousavršavanje
 - e) Zajednice za stručno usavršavanje
 - f) Seminari i radionice
 - g) Savjetovanje
 - h) Ostalo: _____

INFORMIRANOST O PONUDI ONLINE STRUČNOG USAVRŠAVANJA

10) Kako biste procijenili svoju upoznatost s ponudom online stručnog usavršavanja?

Vrlo loša 1 2 3 4 5 Odlična

11) Kako najčešće dolazite do informacija o ponudi online stručnog usavršavanja?

- a) Putem društvenih mreža
- b) Putem web stranica organizacija koje provode stručno usavršavanje
- c) Od kolega
- d) Od strane ustanove u kojoj sam zaposlen/a
- e) Putem poziva mailom
- f) Ne dolazim
- g) Ostalo: _____

12) Smatrate li da bi informiranost pedagoga o ponudi online stručnog usavršavanja trebala biti bolja?

- a) Da
- b) Ne
- c) Nisam siguran/a

13) Koliko često Vi kao pedagog informirate i motivirate svoj kolektiv na sudjelovanje u (online) stručnom usavršavanju?

Vrlo rijetko 1 2 3 4 5 Vrlo često

14) Na koji/e način/e informirate svoj kolektiv o ponudi (online) stručnog usavršavanja?

SUDJELOVANJE U ONLINE STRUČNOM USAVRŠAVANJU

15) Jeste li ikada sudjelovali u online stručnom usavršavanju?

- a) Da
- b) Ne

16) Koliko često u prosjeku sudjelujete u online stručnom usavršavanju?

- a) Jednom godišnje
- b) Dva do tri puta godišnje
- c) Više od tri puta godišnje
- d) Ne sudjelujem

17) Ukoliko ste nekad sudjelovali u online stručnom usavršavanju, navedite organizaciju/e koja ga je organizirala.

18) Kako biste ukratko opisali svoje dosadašnje iskustvo s online stručnim usavršavanjem?

19) Što procjenjujete kao najveću korist od sudjelovanja u online stručnom usavršavanju?

OČEKIVANJA I MOTIVACIJA ZA SUDJELOVANJE U ONLINE STRUČNOM USAVRŠAVANJU

20) Što Vas motivira za sudjelovanje u online stručnom usavršavanju?

21) Što očekujete da ćete dobiti od online stručnog usavršavanja?

(Označite sve odgovore koji se odnose na Vas.)

- a) Nova teorijska znanja i perspektive
- b) Utvrđivanje postojećeg znanja
- c) Gotove metodičke naputke i smjernice za rad
- d) Povezivanje s kolegama (umrežavanje)
- e) Razmjenu iskustava s kolegama
- f) Savjete za rad u praksi
- g) Materijale
- h) Preporuku literature
- i) Potvrdu o sudjelovanju
- j) Ostalo: _____

PODRUČJA INTERESA

22) Koje teme preferirate prilikom odabira online stručnog usavršavanja?

(Označite sve odgovore koji se odnose na Vas.)

- a) Medijska pismenost
- b) Rani i predškolski odgoj i obrazovanje
- c) Priprema za školu
- d) Alternativne pedagoške ideje i škole
- e) STEAM
- f) Komunikacijske vještine
- g) Upravljanje vremenom

- h) Djeca s teškoćama
- i) Darovita djeca
- j) Suradnja s roditeljima
- k) Učiti kako učiti
- l) Didaktika i metodika
- m) Kultura ustanove
- n) Pedagoška dokumentacija
- o) Kreativnost
- p) Mentalno zdravlje
- q) Međuljudski odnosi
- r) Digitalni alati
- s) Ostalo: _____

23) Zašto baš te teme?

PREDNOSTI I NEDOSTACI ONLINE STRUČNOG USAVRŠAVANJA

24) Što biste istaknuli kao prednosti online stručnog usavršavanja?

25) Što biste istaknuli kao nedostatke online stručnog usavršavanja?
